Ніва

ISSN 0546—1960
ІНДЭКС 36671

БЕЛАРУСКІ ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНЫ ТЫДНЁВІК

№ 37 (1739) ГОД XXXIV БЕЛАСТОК, 10 ВЕРАСНЯ 1989 г. Цана 80 зл.

У. Караткевіч (стаіць першы злева) на сустрэчы ў Інстытуце літаратуры АН БССР. Сядзяць: М. Барсток і П. Мядзёлка. Стаяць: М. Капыловіч, В. Зайцаў, А. Коршунаў, К. Хромчанка, Ю. Пшыркоў.

Публікуецца ўпершыню.

АДАМ МАЛЬДЗІС

З Караткевічам у Польшчы

(РАЗДЗЕЛ З БУДУЧАЙ КНІГІ)

У сямідзесятыя гады выходзяць новыя кнігі прозы і паэзіі Уладзіміра Караткевіча — „Чазенія“, „Вока тайфуна“, „Хрыстос прызямліўся ў Гародні“, „Мая Іліяда“. Разам з жонкай, Валянцінай Браніславаўнай, і адзін ён многа ездзіць у іншыя рэспублікі — у Арменію, Грузію, Латвію, Эстонію, у любімы Кактэбель на беразе Чорнага мора. Некалькі разоў выбіраецца ў Польшчу і Чэхаславакію.

Першая зарубежная паездка Уладзіміра Караткевіча адбылася ў 1971 годзе. Яго запрасіў у Кракаў выкладчык Ягелонскага універсітэта (цяпер прафесар), чэхіст па спецыяльнасці Здзіслаў Нядзеля. Ураджэнец Беларусі, ён дужа хацеў паглядзець сваю радзіму, і ў 1969 годзе я запрасіў яго ў Мінск, тады ж пазнаёміў з Караткевічам. Нядзеля хацеў адказаць рэваншам і ўзаемна запрасіць мяне ў госці. Але я сказаў:

— Мяне збіраюцца і так паслаць у Польшчу ў навуковую камандзіроўку. То лепей няхай пан Здзіслаў запросіць Валодзю. За граніцай ён яшчэ ніколі не бываў: у афіцыйныя дэлегацыі яго не ўключаюць. А ў Польшчы пабываць хоча, бо цікавіцца яе гісторыяй, у многім для нас агульнай.

— Толькі адначасова з табой, Адасевіч, — папрасіў Валодзя. — Што я там адзін буду рабіць.

Так і рашылі: Нядзеля вышле запрашэнне не мне, а Караткевічу. Аднак час ішоў і ішоў. Мая трохмесячная камандзіроўка па незалежных ад мяне прычынах усё адкладвалася. Нарэшце восенню 1971 года яна стала рэальнасцю. Мы дамовіліся, што Валодзя прыедзе ў Кракаў, калі я ўжо акліматызуюся там пасля Варшавы, што мы абавязкова сустрэнем яго на пероне. 25 лістапада Нядзеля загадзя выбраўся са мною на вакзал і, спасылаючыся на тое, што цягнікі ў Польшчы звычайна спазняюцца, прапанаваў зайсці на „маленькую чорную“. На перон мы выйшлі цюцелька ў цюцельку па раскладу і — здранцвелі: цягнік, чаго ў Польшчы звычайна не бывае, прыбыў з апераджэннем, стаяў пусты. Мы кінуліся туды, дзе свяціліся літары „Выйсце до

(Працяг на стар. 6)

— * —

Ул. Караткевічу

Ён быў, ён ёсць, ён вечна будзе,
Як белы свет, дзе нам канаць.
Без мовы быдла мы — не людзі,
І быдлу ў статку існаваць.
Ён выбраў крыж цяжкі і вечны,
Ён выбраў замак найсвяты,
Дзе быць пракорам небяспечна,
Хаця і дома будзеш ты.
У замку плодзяцца бязверцы,
Як пацукі і як клапы.
Тут нельга сум насіць у сэрцы,
І можна быць глухім, сляпым.
У замку цэняцца законы,
Якія воран ім прынёс,
Таму й святыя тут вароны,
Таму і блудам люд аброс.
У замку панствуюць і дзеляць,
Крадуць, купляюць, прадаюць.
Жанчыны горбяцца ў нядзелю,
Мужчыны лаюцца і п'юць.
Якая святасць тут? Смяхоцце.
Святочна хочаш жыць
— маўчы.
За маці-праўду — пакалоцяць
Свае ж браты — паслугачы.
Ён не маўчаў, як мы маўчалі,
Ён крыж свой нёс, як стогн,
цяжкі.
Ён бачыў нас, ён бачыў далеч,
Дзе Белай Русі жыць вякі.
Ён быў, ён ёсць, ён вечна будзе.
Як белы свет, дзе нам канаць.
Нам замак бараніць свой, людзі,
У замку нельга існаваць.

Віктар Шніп,
Мінск

— * —

Ул. Караткевічу

Бы памяць ладдзя адплывае
ў роспач.
Ужо сёння сівее легенда жыцця.
Як часта не цэнім мы тое,
што побач,
А потым наследдзе хапаем
няўцям.

Ты вольны душой быў, як вецер
над пожняй,
І думкай суцешвацца так і ня
звык.
Ўжо колькі разоў ратаваў нас
апошні
Болю твайго адышоўшага крык.

Нам ветразь застаўся і ў сэрцы
надзея,
Што ў марах чырвоных па
белым плыве...
І нас не застрашаць дубінкі
вандэі,
Бо сэрца сумленнем свядомым
жыве.

Мікола Касцюкевіч,
Мінск

НА мяжы

У другой палове чэрвеня 1989 года, калі мы праводзілі свята беларускай культуры і калі з такой паспяховасцю выступіў у нас танцавальны калектыў з ЗША „Васілёк“, атрымаў я вестку, што ў Нью-Йорку памёр Мікола Заморскі. Вестка гэта мяне патрасла. Якраз год таму назад Мікола Заморскі прыехаў у Польшчу, прымаў удзел у Міжнароднай навуковай канферэнцыі, прысвечанай літаратурнаму аб'яднанню „Белавежа“, быў прысутны на Купаллі ў Белавежы, на канцэрце ў беластоцкім амфітэатры. Наведаў ён таксама Галоўнае праўленне БГКТ, аддзел БГКТ у Гайнаўцы, Беларускі музей, рэдакцыю „Нівы“. Ездзілі мы з ім у Мельнік, дзе рыхтавалі беларускі фэст. Завёз я Міколу ў сваю родную вёску Бандары. Усюды, дзе б ён не паявіўся, успрымалі яго людзі як свайго, як блізкага і роднага чалавека.

Так яно сталася, што якраз у гэтым часе знаходзіліся ў нас выдатны беларускі празаік Барыс Сачанка, выдатны літаратуразнавец Серафім Андраюк. Хутка аказалася, што Мікола Заморскі выводзіцца з тых самых краёў, што і Барыс Сачанка. Відаць было, што кожная вестка аб Гомельшчыне, якую падае Заморскаму Барыс Сачанка, узбуджае ў ім вялікія пачуцці. Пачуцці радасныя, бо звязаныя з дзяцінствам і маладосцю, пачуцці сумныя, бо звязаныя з грозным радыяцыйным забруджаннем родных краёў. Нельга было без узрушэння глядзець, як Мікола паддаецца магіі сачанкаўскіх апавяданняў аб радзіме. Вочы яго шырока адкрытыя, мабыць, не бачаць нічога з таго, што нас акружае, уся яго сутнасць накіравана туды на ўсход, дзе родная Гомельшчына незабыўная і вечная.

Я першы раз сутыкнуўся з Міколам Заморскім у 1981 годзе. Прыйшоў ён у Нью-Йорку на мой даклад аб кафедры беларускай філалогіі Варшаўскага універсітэта. Пасля майго выступлення падыйшоў да мяне і сказаў, што хацеў бы запрасіць мяне ў госці. Аказалася аднак, што гэта немагчыма з прычыны майго выезду ў Клīўленд. Калі я паехаў у Амерыку ў 1987 годзе, Мікола Заморскі знайшоў мяне вельмі хутка. Павазіў па Нью-Йорку і паказаў сваю „фабрыку“. Аб гэтым візіце я, зрэшты, напісаў у сваім цыкле „Амерыка, якая ты?“ ў адрэзку „У беларускага капіталіста“. Там я, аднак, не напісаў, што гэтым „капіталістам“ быў Мікола Заморскі.

ПАМЯЦІ ДРУГА

Запомніліся мне многія з успамінаў Міколы. Успаміны гэтыя цікавыя і павучальныя. Вось фрагменты пачутага.

„Я ніякі не палітычны эмігрант. На захад за мора занесла мяне звычайная чалавечая бяда. Маладым хлопцам пайшоў я ў вадаварот беларускай акупацыйнай рэчаіснасці. Раней трапіў у жорсткія жорны сталінскай калектывізацыі. Жылі на мяжы голаду. Азвярэласць, даносы, разгул НКВД, арышты, суды, ссылкі.

Гордыя заявы аб мілітарнай магутнасці. Страшэнны крах у першыя дні вайны. Несены агульнай хваляй, я ўступіў у партызаны. Пасля ўсё разлезлася, вярнуўся дахаты. Стараўся прымаць удзел у некаторых формах беларускага нацыянальнага руху. Мае рукі былі чыстыя. Аднак, у сэрцы насіў страх перад сталінскім тэрорам і таму перад фронтам падаўся на захад. Вызвалілі нас амерыканцы. Перажылі дакучлівую бясхлебіцу. Пасля рашылі ехаць у Амерыку. Ну і паехалі. Ой, і тут таксама хлябнулі пачаткова бяды. Не мелі кватэр, не ведалі англійскай мовы, не ведалі ніякай гарадской прафесіі, жылі вельмі бедна. Выконвалі найгоршыя работы. Працавалі не толькі днём, але і па начах. Гнездзіліся ў прымітыўных памяшканнях. Куплялі найтаннейшую ежу. Памятаю, у нашым пакойчыку стаяў круглы стол. На гэтым стале ставілі вялікую міску з супам. Вакол сядалі ўсе члены сям'і і лыжкамі з гэтай адной міскі дружна елі.

Не пілі, не ленаваліся і таму памаленьку дарабіліся. Цяпер практычна ўсе беларусы жывуць добра. Аднак, гэтага адноснага дабрабыту ніхто нам дарам не даў. Трэба было яго запрацоўваць доўгімі гадамі.

Мяне, як вядома, некаторыя называюць капіталістам. Зразумела, што робіць гэта іранічна. Які з мяне капіталіст, калі на маім прадпрыемстве працуе двух чалавек. Ды і я нярэдка закасваю рукавы.

Прайшло ўжо 45 гадоў ад моманту, калі я пакінуў радзіму. Аднак не выкінуў яе з сэрца. Многія з беларусаў тут на захадзе падаліся ў палякі, у рускія або сталіся карэннымі амерыканцамі. Я рашыў да канца жыцця не крывадушнічаць. Дажыву да смерці тым, кім нарадзіўся — беларусам. Часта тут спатыкаемся і гэта стварае ўражанне беларускага натуральнага жыцця. Хацелася б пабачыць радзіму. Кантакт з Беласточчынай гэта для мяне сутыкненне з родным. Пабачыў я тут беларускую зямлю і цудоўных беларускіх людзей. Быў я многа дзе на свеце, аднак нідзе сябе так не адчуваў, як тут, на Беласточчыне. Буду агітаваць усіх беларусаў, каб прыязджалі сюды і памагалі беларускай справе ў Польшчы. У наступным годзе зноў пабачымся ў беластоцкім краі.“

Фрагмент прыведзеных тут прызнанняў Міколы Заморскага сведчыць аб ім як аб чалавеку выключнай сціпласці і ўдумлівасці. Дадаць яшчэ трэба і тое, што Заморскі быў ахвярадаўцам значных сум на Беларускі музей, Беларускую друкарню. Абяцаў, што будзе мабілізаваць амерыканскіх беларусаў да дзеяння ў карысць БГКТ і „Нівы“ і, наколькі мне вядома, слова стрымаў. Амаль да апошніх дзён свайго жыцця звяртаўся да ўсіх сваіх знаёмых і заахвочваў іх да падтрымкі беларускай справы ў Польшчы.

„Чалавек як дрэва. Расце, красуецца, спявае сабе і свету свае песні, а пасля прыходзіць пара і падае.“

Вось так і Мікола Заморскі праспяваў песню свайго жыцця і ўпаў. Здаецца мне, што ўсе тыя, хто сутыкнуўся з Міколам, не забудуць яго і не выкінуць памяці аб ім са сваіх сэрцаў.

Для мяне адыход Міколы гэта асабістая страта, страта, якой нічым і нікім нельга папоўніць.

Спачуваючы шчыра жонцы і дочкам Міколы, спачуваю ўсёй грамадзе амерыканскіх беларусаў, якая страціла вернага Айчыне сына.

Аляксандр Баршчэўскі

Пра нашых пісалі...

ПА ЗАКЛІКУ ДРУЖБЫ

„Ці ёсць у продажы „Ніва“? — усё часцей чуем ля мінскіх кіёскаў „Саюздруку“. Раней такое пытанне выклікала б здзіўленне, цяпер ёсць магчымасць не толькі купіць, але і падпісацца на гэту газету, што расказвае аб жыцці і культурных традыцыях беларусаў, якія жывуць у Польшчы. І колькасць падпісчыкаў грамадска-культурнага штотыднёвіка, выдаваемага ў Беластоку, пастаянна расце. Думаецца, чытачам будзе цікава даведацца аб гісторыі стварэння „Нівы“, аб тым, як яна сёння рыхтуецца. І вось слова нашаму госцю — адказнаму сакратару „Нівы“ Адзе Чачуга:

— Першы нумар газеты ўбачыў свет 4 сакавіка 1956 года. Ля вытокаў выдання стаяў выпускнік маскоўскага Літаратурнага інстытута імя А. М. Горкага Георгій Валкавыцкі, які больш чым 30 гадоў быў тут галоўным рэдактарам і ў многім вызначыў яго накіраванасць і змест. Першымі чытачамі „Нівы“ былі беларускія сяляне, а ўжо затым яна стала папулярнай сярод студэнтаў, настаўнікаў, урачоў, служачых. Прытрымліваючыся слаўных традыцый віленскай газеты „Наша ніва“, яна прадставіла свае старонкі выдатным прадстаўнікам беларускай дэмакратычнай інтэлігенцыі. Рэдакцыя пачала публікаваць творы Янкі Купалы, Цёткі, Якуба Коласа, Максіма Багдановіча, Цішкі Гартнага, Змітрака Бядулі, Канстанцыі Буйло.

Вельмі важнай для сябе задачай лічыць рэдакцыя „Нівы“ інфармаванне чытачоў у ПНР і за рубяжом аб жыцці беларусаў на Беласточчыне. Газета адлюстроўвае дзень сённяшні, расказвае аб старадаўнім і багатым, больш чым тысячагадовым мінулым беларускага народа.

„Ніва“ стараецца ўсямерна падтрымліваць і ўмацоўваць дружалюбныя сувязі паміж беларусамі, якія жывуць у Польшчы, Савецкім Саюзе, Канадзе і ЗША. Адным з першых газета і яе чытачы адклікнуліся на чарнобыльскую трагедыю, пералічыўшы сродкі ў фонд дапамогі пацярпеўшым ад гэтай аварыі. Цяпер рэдакцыяй праводзіцца акцыя па збору ахвяраванняў на стварэнне музея помнікаў беларускай культуры і рэвалюцыйнага руху ў Гайнаўцы.

Запісала Н. Кірпічэнкава,
кар. БЕЛТА
Мінск.

(„Чырвоная Змена“, ад 12 жніўня 1989 г.)

АДГАЛОСКІ

ПАД ЛАЎКАЮ ДОСЫЦЬ МАРНЕННЯ

Пабратымчая лучнасць беларусаў Масквы і Беластока дзякуючы „Ніве“ штораз трывалейшая. Спрыяе таму і нататка Я. Чыквіна, прысвечаная маскоўскаму Таварыству беларускае культуры імя Францішка Скарыны („Ніва“, 9.07.1989). Варта дадаць да сказанага: хроніка нашага Таварыства ўзбагачана таксама сустрэчай з паэтам і вучоным Янам Чыквіным. З роспаведу госця дазналіся масквічы-беларусы пра клопаты сваіх братоў у Польшчы — як яны дахоўваюць вернасць роднаму слову, культуры, як берагуць сваю нацыянальную годнасць. Тады, падчас спаткання (4 красавіка г.г.) зрадзілася прапанова паслаць ад сяброў Таварыства „цаглінкі“ на будынак Беларускага музея ў Гайнаўцы.

Вяртаючыся да публікацыі „Выйсці з чужога ценю“, трэба зрабіць адно ўдакладненне. Згаданы ў канцы тэксту досціп літаральна гучыць некалькі інакш: „Дзядзечка, дазвольце мне, *гаспадару*, пераначаваць у сваёй хаце *пад лаўкаю*“. Уся соль, як відаць, у слабахарактарным гаспадары, асуджаным праз бязмежную падатлівасць на незайздросную ролю халуя ва ўласных сценах. Паралелі з жыццёвымі рэаліямі тут могуць напрошвацца самыя розныя, нечаканыя. Але менавіта беларускага інтэлігента асабіста я не схільны падазраваць у занямогласці на самаўніжэнне. Хутчэй наадварот. Сваёй інтэлігенцыі істотна абавязаны беларусы за лепшыя праявы свабодалюбства, нацыянальнага гонару. Пэўна здараліся і здараюцца анамаліі. Але калі чалавек з уласнае волі гатовы лезці пад лаўку — гаварыць пра інтэлігентнасць не даводзіцца.

Справа іншага роду — наколькі краіна заможная інтэлігентамі (не тоесных колькасці дыпламаваных спецыялістаў). Нястомнымі руплівцамі народнай справы, людзьмі сведамымі свайго нацыянальнага абавязку, духоўна незалежнымі, непрымірымымі для якіх-кольвечы праяў нявольніцтва, уключна з ганебным марненнем пад лаўкаю. Ды гэта асобная праблема, паразважаць над якою можна было б у чарговае спатканне.

Да новых жа сустрэчаў заахвочвае цяпер статут нашага Таварыства, ужо зарэгістраванага ў Маскоўскім Савеце.

Аляксей Каўка,
Масква

Панарама Мінска. Фота Яўгена Казюлі.

ДАКУМЕНТЫ БНФ

АБ ПЕРААДОЛЕНЬНІ ВЫНІКАЎ ЧАРНОБЫЛЬСКАЙ КАТАСТРОФЫ

У выніку Чарнобыльскай катастрофы палова тэрыторыі Беларусі моцна заражаная радыёнуклідамі. Пятая частка ворнай зямлі Рэспублікі непрыдатная для выкарыстаньня. Стала немагчыма ня толькі весьці гаспадарчую дзейнасьць, але і жыць у Брагінскім, Буда-Кашалёўскім, Краснапольскім, Нараўлянскім, Хойніцкім, Чэрыкаўскім ды іншых раёнах Рэспублікі. Заражанасьць у шмат якіх мясьцінах перавышае 15 Кюры на квадратны кіламетр, а месцамі дасягае 200 Кюры і больш. У многіх паселішчах людзі набралі за тры гады да 25 бэр. Расьце колькасьць ракавых захворваньняў, зьніжаецца імунітэт да гэтак званых звычайных хваробаў. Пагроза генафонду нацыі зьяўляецца жахлівым фактам. Вынікі катастрофы, калі браць пад увагу аддаленую перспектыву, можна параўнаць толькі са сталінскім і гітлераўскім генацыдам. Яны пагражаюць існаваньню беларуса ў на Зямлі.

У тым, што сотні тысячаў нашых грамадзян жывуць ва ўмовах, непрыдатных для жыцьця, вінаваты перш за ўсё Урад Беларускай ССР. Своечасова не ацаніўшы сітуацыю, усяляк прыхарошваючы становішча, ён не запатрабаваў ад Ураду СССР сродкаў на поўнае адсяленьне людзей з заражаных раёнаў і паселішчаў. Ён нават адмовіўся ад прапановы Ураду Савецкага Саюза цалкам выселіць Брагінскі раён. Кіраўнікі Рэспублікі зрабілі ўсё, каб дасьведчаныя народныя дэпутаты ня трапілі на нараду з удзелам Старшыні Савета Міністраў СССР, што праводзілася ў час работы Зьезду народных дэпутатаў СССР і была прысвечаная Чарнобыльскай праблеме.

Устаноўчы зьезд Беларускага Народнага Фронту за перабудову „Адраджэньне" расцэньвае дзеяньні Ураду БССР як злачынства супраць сёньняшніх і наступных пакаленьняў народу Беларусі, як жаданьне кіраўніцтва БССР спадабацца кіраўніцтву Савецкага Саюза, як імкненьне па-ранейшаму ствараць фальшывы вобраз сытай і задаволенай Беларусі ў вачах савецкай і сусьветнай грамадскасьці.

Устаноўчы зьезд БНФ „Адраджэньне" патрабаваў ад Ураду БССР і СССР прыняць неадкладныя меры дзеля выратаваньня тых, каго яшчэ можна выратаваць, дзеля аблягчэньня пакутаў тых, хто ўжо хворы.

Улічваючы тое, што Урад БССР і розныя саюзныя ведамствы хаваюць аб'ектыўную інфармацыю аб сітуацыі ў заражаных раёнах, Устаноўчы зьезд Беларускага Народнага Фронту за перабудову „Адраджэньне" патрабуе зьняць сакрэтнасьць зь інфармацыі пра стан радыяцыі і вынікі Чарнобыльскай катастрофы на Беларусі. Павінна быць поўная адкрытасьць і поўная магчымасьць веданьня пра радыяцыйнае становішча, пра заражанасьць прадуктаў, паветра, зямлі, вады, расьлін, жывёл, людзей для кожнага жыхара Рэспублікі. Народ павінен ведаць пра свой лёс, пра будучыню сваіх дзяцей і мець магчымасьць ратавацца.

Трэба стварыць усе ўмовы для паратунку насельніцтва. Дзеля гэтага неабходна патрабаваць сродкі і фондавыя матэрыялы з адказных за трагедыю міністэрстваў, каб забясьпечыць адсяленьне людзей з моцна заражаных раёнаў Магілёўскай і Гомельскай вобласьцяў у адносна чыстыя раёны Віцебскай вобласьці (якая абязьлюдзела ў выніку бюракратычнай гаспадарчай палітыкі) і ў іншыя аддаленыя раёны Беларусі. Пры гэтым насельніцтва з пацярпелых раёнаў не павінна дэпартавацца за межы Рэспублікі. Народ павінен разумець гэта і не паддавацца вынарадаваньню нацыі. Землі, зь якіх часова адселеныя жыхары, павінны быць пад строгім рэспубліканскім кантролем і міжнародным наглядам, мець асаблівы ахоўны юрыдычны статус. Рэжым утрыманьня іх вызначаецца Урадам Беларусі.

Неабходна тэрмінова спыніць пасыланьне моладзі і дзяцей на сельскагаспадарчую і любую іншую працу ў радыяцыйна заражаныя раёны Беларусі.

Уся Беларусь павінна стаць бязьядзернай зонай.

Кіраўнікі БССР, што на працягу 1986—89 гадоў давялі Рэспубліку і народ да такога бядотнага стану і не запабеглі вынікам Чарнобыльскай трагедыі, павінны панесьці адказнасьць перад законам, гісторыяй і людзьмі, перад пакаленьнем.

Устаноўчы зьезд БНФ за перабудову „Адраджэньне" зьвяртаецца да ўсіх народаў сьвету, да ўсіх дабрачынных арганізацыяў з просьбай праявіць салідарнасьць зь беларускім народам, дапамагчы яму медыцынскай тэхнікай, медыкаментамі, грашыма для лячэньня хворых, для будаўніцтва жыльля тым, хто будзе адселены. Зьезд спадзяецца на дапамогу беларусаў, якія жывуць за мяжой, на садзеньне кіраўніка Беларускае Аўтакефальнае Царквы архіепіскапа Мікалая і апостальскага візітатара для беларусаў-каталікаў айца Аляксандра Надсона, і даручае Сойму падрыхтаваць адпаведныя звароты. Зьезд мяркуе, што Урад Беларускай ССР не адмовіцца ад такое дапамогі.

Устаноўчы зьезд БНФ за перабудову „Адраджэньне" выказвае сваё спачуваньне народам Украіны і Расеі, якія таксама пацярпелі ад Чарнобыльскае катастрофы, і выказваецца за супольныя дзеяньні дзеля пераадоленьня яе вынікаў.

Устаноўчы зьезд БНФ „Адраджэньне"

25 чэрвеня 1989 г., г. Вільня

ПАСЛЯ ПРАГРАМЫ

Цяпер я вельмі рэдка гляджу тэлебачанне. Не прыйшлося мне бачыць праграму аб Гайнаўцы.

На другі дзень я прыйшла да працы і заўважыла, што ўсе вельмі знерваваныя гэтай праграмай.

— Як так можна, — гаварылі, — гаварыць глупствы!

Найбольш запала ўсім у сэрца жанчына, якая на пачатку праграмы сказала, што гайнаўчане ўкралі ў яе галошы, а яны ж яшчэ былі зусім добрыя да хады!

Крытыкавалі таксама выступленне настаўніка з беларускага ліцэя. Я не магла паверыць, што мой настаўнік, які навучаў мяне чатыры гады беларускай мове, трэснуў такое глупства. Як так можна сказаць, што я не ведаю — хто я, бо тут пераходзілі розныя граніцы і мяняліся ўлады! Як можна сказаць, што нас дыскрымінуюць! На Гайнаўшчыне няма дыскрымінацыі. Ніхто не б'е, калі гаворым па-свойму, не ганяе і не кідае каменем, калі ідзеш у царкву. Што тут гаварыць — маем дзве сярэднія школы, дзе навучаецца беларуская мова, ёсць філалогія, хто хоча, той пасылае сваіх дзяцей вучыцца роднай мове ў пачатковай школе.

Я скажу толькі адно, што самі беларусы цураюцца свайго роднага і наракаюць на іншыя нацыі, што яны іх не шануюць!

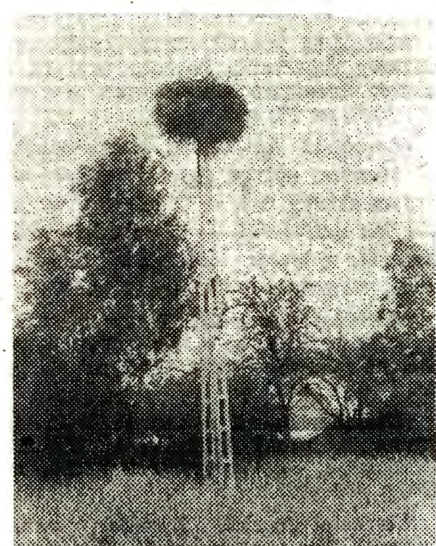
— Ведаеце, — гаварыў мужчына, — што аб нас падумаюць у цэнтральнай Польшчы, як адразу сказалі, што гайнаўчане ўкралі боты! Той настаўнік таксама не мог сказаць, хто ён, то што там, далей у Польшчы, скажуць — што нейкія людзі, дрэнна ведаючыя гісторыю, вучаць моладзь! Гэта ж смех!

— Ты не гавары так, бо я таксама беларуска і гэтыя справы датычаць таксама мяне!

— Ніхто не супраць, што ты беларуска, але нельга так гаварыць да камеры. Трэба сто разоў падумаць, а пасля сказаць раз — але канкрэтна!

— Я не ведаю, навошта гэтая беларуская мова, калі яна мяшаецца з рускай, — сказала маладая жанчына. — Я сваіх дзяцей не пушчу вучыцца беларускай мове...

Аўрора

Пустое гняздо.
Фота Юркі Трачука

БЕЛАРУСІКІ

Ułaszczik Nikołaj, Oczierki po archieografii istocznikowiedienija istorii Biełorussii fieodalnogo pierioda. Moskwa 1973 Rec. Bardach Juliusz, *Studia Źródłoznawcze* t 19: 1974 s. 217—219; Kosman Marceli, *Archeion* t. 62: 1975, s. 257—260; Żytkowicz Leonid, *Kwartalnik Hist*[illegible] 1974, nr 2, s. 370—3[illegible]

Ugmelter Andrzej, Wymienne praktyki zagraniczne studentów Technologii Drewna Akademii Rolniczej w Warszawie i Białoruskiego Instytutu Technologicznego w Mińsku w 1973 r. *Przemysł Drzewny* 1974, nr 11, s. 32—35.

Uscinovič A.K., Antrapanimija hrodzien[illegible]čyny i brest[illegible]yny (XIV—XVIII). Mińsk 1975. Rec. Dunaj Bogusław, *Onomastica* R. 23: 1978, s. 299—302.

Wacławski Roman, Rozwój kołchozu „Swietlana Droga" na Białorusi. *Nowe Rolnictwo* 1972, nr 23, s. 22—24, il., tab

Wajtowicz Nina, Ab razwicci niedysimilatyǔnaha akannia u biełaruskich haworkach *Slavia Orientalis* 1968, nr 3, s. 437—441, mapa.

Wakar Andrzej, „Pan Tadeusz" po białorusku. Roz. przepr. Grażyna Sokołowska. *Warmia i Mazury* 1980, nr 11, s. 14—15

Wałkawycki Hieorhi (Białoruskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne) Niwa jest pismen ludowym. Rozm. przepr. Sokrat Janowicz. *Kontrasty* 1980, nr 11, s. 45—46

Wasilewski W(aldemar), Nad Niemnem. (Zakłady Nawozów Azotowych w Grodnie). Korespondencja z Grodna. *Trybuna Ludu* 1968, nr 50, s. 6.

Wasilewskij Nikołaj, Głagoły na -izawać w biełorusskom jazykie. *Slavia Orientalis* 1978, nr 3, s. 435—440.

Wasilewskij N.S., O biełorusskich głagołach z suffiksom -irawa- (w srawnienii s takimi że obrazowanijami w russkom i drugich sławianskich jazykach). *Slavia Orientalis* 1980, nr 1/2, s. 259—264.

Wasiluk N., Dyftongi w gwarze wsi Czechy Orlańskie (w:). *Ogólnopolskie Studenckie Seminarium Dialektologiczne*, Kraków 1976, s. 69—73.

Wawrzyńczyk Jan Usytuowanie relativum rodzajowego (jaki) w zdaniu białoruskim. (W:) *Języki i literatury wschodniosłowiańskie*, Łódź 1976, s. 99—102.

Werschler Iwo, Stanowisko Tadeusza Hołówki wobec kwestii mniejszości słowiańskich w Drugiej Rzeczypospolitej (1918—1927). *Dzieje Najnowsze* 1980, nr 4, s. 41—60.

Werschler Iwo, Tadeusz Hołówko. Warszawa 1984. Rec. Jarzębowska Agnieszka. *Ideologia i Polityka* 1986, nr 9 s. 184—188.

Wiarba, Pod jabłonią (w). Tł. z białor. Adam Włodek. *Życie Literackie* 1969, nr 45, s. 7.

Wiarcinskij Anatolij, Obrastamy (w). Tł. z białor. Jan Huszcza. *Szpilki* 1969, nr 19, s. 10.

Wiarciński Anatol, Prawidłowość (w). Tł. Tadeusz Chróścielewski. *Literatura na Świecie* 1982, nr 11, s. 118—119.

Wiarciński Anatol, Trzy najlepsze sposoby zaparzania herbaty (w). Tł. z białor. Bronisław Suzanowicz. *Nadodrze* 1982, nr 17, s. 9.

Wiarciński Anatol, O, Matko Boska — równino polska (w). — Miłość odkrywa skarby (w). — O miejscu w życiu jak dzieci (w). — Z polskich wrażeń. Tł. z białor. Bronisław Suzanowicz. *Nadodrze* 1983, nr 12, s. 3.

Wiarciński Anatolij, Powraca stado z pola (w.) Tł. z białor. Bronisław Suzanowicz. *Nadodrze* 1977, nr. 22, s. 7.

Wiasielle. Piesni u szasci knihach. Kniha 3. Mińsk 1983. Rec. Sielicki Franciszek, *Slavia Orientalis* 1985, nr 3/4, s. 363—367.

Wierabiej Anatol, Żywaja powiaź czasoǔ. Narys tworczaści Uładzimira Karatkiewicza. Mińsk 1985. Rec. Traczuk Jerzy, *Slavia Orientalis* 1986, nr 3, s. 488-490.

P.C.

НАЧАЛЬНІК

З чыгуначнай станцыі Чаромха ў Кузаву ўсяго 700-800 метраў. Аднак кожнаму жыхару як косць у горле стаяў гэты адрэзак дарогў. Пачаўшы ад сялібы Мікалая Раманчука, аж да мосціка на рачулцы Нурчык было такое балота, што боты заставаліся ў гразі. Такая ж дрыгва была і на суседняй вуліцы Вішнёвай. Некалькі разоў я пісаў аб гэтым у „Ніву". Крыху засыпалі калдобіны, а балота надалей заставалася. У канцы сакавіка г.г. усё перамянілася, - зараз тут прыгожая гравейка. Аж верыць не хочацца, што калісь тут кузаўцы ў балоце тапіліся. А ўсё гэта дзякуючы начальніку гміны Міхасю Врублеўскаму. Неаднойчы я чуў, што новы начальнік задбаў урэшце пра дарогі. Паправілі вуліцу Тапалёвую, якая спалучае пасёлак з Вулькай-Тэрахоўскай. Закончылі дарогу ў Мядзвежыкі, якая сталася прыгоднай для маршрутных аўтобусаў ПКС. Адным словам, Чаромха мае сапраўднага гаспадара, які, спадзяюся, не толькі дарогі ў гміне, але і многа іншага зменіць у жыцці чыгуначнага пасёлка. Жадаю гэтага ад шчырага сэрца. **(ус)**

НАМ АДКАЗВАЮЦЬ

W odpowiedzi na notatkę „Urzędnicza upartość", zamieszczoną w tygodniku „Niwa" Nr [illegible] z [illegible] 23 lipca 1989 r. w sprawie przebudowy istniejącej linii energetycznej i budowy nowej na odcinku około 150 mb. wraz z oświetleniem wyjaśniam, że od 3 lat czynię usilne starania w celu pozytywnego załatwienia poruszanej sprawy.

Projekt rozbudowy linii został już opracowany, jednak decyzja o ustaleniu lokalizacji inwestycji oraz pozwolenie na jej budowę nie mogą być wydane ze względu na sprzeciw właścicieli działek, przez które projektowana linia ma przebiegać.

Odwołującymi się właścicielami działek są Ob.Ob. Jaroszuk Oleg, Juźwiński Jerzy, Pawluczuk Jan, Andrzej i Anna Artemowiczowie.

Tą drogą zwracam się do Rady Sołeckiej i zainteresowanych mieszkańców o pomoc przy ostatecznym załatwieniu spraw formalnych, a tym samym przyśpieszenie realizacji inwestycji.

Samorząd Mieszkańców Wsi posiada znaczne sumy w dyspozycji, ponad 2 mln zł. Od szeregu lat nie czyni starań w celu zaangażowania tych środków na rozbudowę niezbędnej infrastruktury swojej wsi

Naczelnik Gminy
Michał Czołomiej

Лебядзіная сямейка. Фота Я. Целушэцкага.

МІКОЛА ІВАНОЎ

ДА ГІСТОРЫІ СТАЛІНІЗМУ НА БЕЛАРУСІ

— 8 —

2.1. Першыя спробы ажыццяўлення беларусізацыі на пачатку 20-х гадоў

Заканчэнне грамадзянскай вайны і аднаўленне пасля шматлікіх эксперыментаў у нацыянальнай палітыцы дэ-юрэ незалежнай Беларускай ССР, здавалася, канчаткова вырашыла спор паміж беларускімі нацыянал-камуністамі, прыхільнікамі шырокага развіцця беларускага нацыянальнага жыцця, і так званымі „інтэрнацыяналістамі" з групы В. Кнорына і А. Мяснікова. Кіраўніцтва рэспублікі пачатку 20-х гадоў разглядала „незалежнае" існаванне рэспублікі ў якасці ўсяго толькі прапагандысцкай меры, скіраванай супроць „міжнароднай імперыялістычнай рэакцыі". У грамадска-палітычным жыцці рэспублікі яе беларускасць па меркаванню кіраўнікоў БССР павінна была быць зведзена да мінімума і выражацца ў паасобных элементах беларускай нацыянальнай культуры і нацыянальных традыцый.

Падобная тактыка абмежавання беларускасці ў БССР выразна праяўлялася і ў практычных дзеяннях урада рэспублікі і КП(б)Б. Партыйнае і дзяржаўнае кіраўніцтва Савецкай Беларусі разглядала абвешчаную ў цяжкі час ваеннай небяспекі незалежнасць Беларусі ў якасці тактычнай меры, якая з пераходам краіны да мірнага сацыялістычнага будаўніцтва павінна быць перагледжана. Аб гэтым сведчыць спецыяльная пастанова Цэнтральнага Бюро КП(б)Б ад 13 снежня 1920 г. Гэты знамянальны дакумент у безапеляцыйнай форме патрабаваў ад усіх членаў партыі не закранаць у партыйных кругах пытанне аб самастойнасці Беларусі і ніякіх дыскусій на гэтую тэму не дапускаць."[1]

Камуністычнай фракцыі на II з'ездзе Саветаў БССР (працаваў 13-17 снежня 1920 г.) дадзеная пастанова не дазваляла закранаць гэтае пытанне падчас з'ездаўскіх дыскусій. Тагачаснае партыйнае беларускае кіраўніцтва лічыла таксама непатрэбнай і спрэчнай з камуністычнымі ідэаламі неабходнасць актыўнай працы на ніве беларускага нацыянальнага адраджэння: развіццё сістэмы беларускага школьніцтва, асветы на роднай мове, беларускага мастацтва, навукі і іншых бакоў нацыянальнага жыцця. Вымоўна сведчыць аб гэтым і рэзалюцыя прытаданага раней II Усебеларускага з'езда Саветаў па справаздачы аб народнай асвеце. У гэтым дакуменце ёсць толькі ўскоснае ўпамінанне аб неабходнасці абмежаванага ўвядзення беларускай мовы ў рэспубліканскую сістэму адукацыі. Пры гэтым, мова народа, які складаў больш 80% насельніцтва рэспублікі, упамінаецца нароўні з іншымі мясцовымі мовамі: польскай і яўрэйскай, без выдзялення яе пераважнага статуса.[2] Так павінен быў выглядаць, на думку аўтараў рэзалюцыі, сапраўдны камуністычны інтэрнацыяналізм.

Гэткая пазіцыя беларускага рэспубліканскага кіраўніцтва аб'ектыўна адпавядала той канцэпцыі нацыянальнай дзяржаўнай палітыкі, якую ў той час увасабляў Сталін. У гэты час, як вядома, ён распачаў адкрытую барацьбу з Леніным па так званаму праекту аўтанамізацыі, які прадугледжваў значнае абмежаванне самастойнасці існаваўшых у той час савецкіх рэспублік.

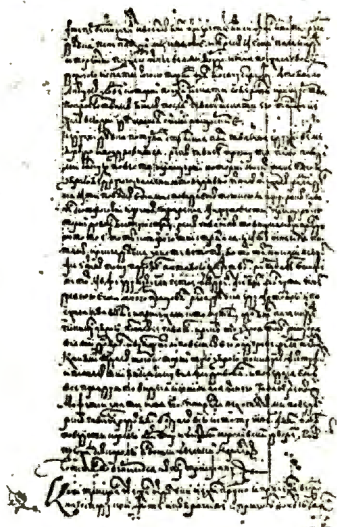

У 1842 годзе ў кнігазборах, якія граф Эдвард Рачынскі, палітык і мецэнас літаратуры і мастацтва, перадаў публічнай бібліятэцы горада Познаня, быў адкрыты даволі аб'ёмісты рукапіс з другой паловы XVI стагоддзя. У літаратуразнаўстве ў адносінах да гэтага рукапісу прынялася назва Познанскі зборнік. Вартасць гэтага зборніка для беларускай літаратуры і культуры — неацэнная. Як потым было высветлена, гэты рукапіс, на старажытнабеларускай мове, захоўваўся на працягу некалькіх пакаленняў у сямейным архіве Уніхоўскіх, сярэднезаможнага шляхецкага роду з Навагрудчыны. Апроч хронікі гэтага роду Познанскі зборнік складаюць тры перакладныя аповесці на старабеларускай мове: „Аповесць пра Баву" — версія французскага рыцарскага рамана пра харобрага Бюэва з Антстона, „Гісторыя пра Атылу" — венгерскі гістарычна-воінскі эпас пра падзеі так званага „вялікага перасялення народаў" у пятым стагоддзі, арыгінал якога быў напісаны на лацінскай мове венгерскім пісьменнікам-гуманістам Міклашам Олахам, а беларускі пераклад зроблены з польскага друкаванага выдання 1574 г., і „Аповесць пра Трышчана" — старабеларуская версія сярэдневяковай кельцкай легенды пра Трыстана і Ізольду, несумненна, самай вядомай і пашыранай з цэлага сярэдневяковага цыкла легенд пра караля Артура і яго мужных рыцараў. „Гісторыя пра Атылу" і „Аповесць пра Трышчана" ў Познанскім зборніку — адзіныя спіскі гэтых твораў на старабеларускай мове, якія дайшлі да нашых часоў.

Прыгадаць гэтыя факты мне захацелася пры нагодзе перачытвання англамоўнага выдання „Аповесці пра Трышчана" (1988, Нью-Йорк), экземпляр якога я ветліва атрымаў ад перакладчыцы Зоры Кіпель месяц які назад. Пераклад, пад загалоўкам „Byelorussian Tristan", выйшаў у так званай „Гарландскай бібліятэцы сярэдневяковай літаратуры", прызначанай дзеля азнаямлення англамоўнага чытача з лепшымі творамі еўрапейскай сярэдневяковай літаратуры ў перакладах, якія задавальняюць найвышэйшыя акадэмічныя і мастацкія патрабаванні. „Бібліятэка" распадзяляецца на дзве серыі: А — арыгінал і пераклад, В — сам пераклад. „Беларускі Трыстан" значыцца ў „Бібліятэцы" пад нумарам 59, серыя В. Выдаўцы „Бібліятэкі" ставяць перад сваімі перакладчыкамі строгія патрабаванні. Усе пераклады маюць быць арыгінальнымі, зробленымі выключна для гэтага выдання. Ва ўводзінах трэба памясціць: 1) біяграфію аўтара або дыскусію праблемы аўтарства, калі яна канчаткова не высветлена; 2) абмеркаванне літаратурнага стылю арыгіналу з вылучэннем характэрных яго рысаў; 3) разгляд крыніц твора і яго літаратурнага ўплыву; 4) акрэсленне перакладчыкам прынятага метаду ў сваёй працы. Да выдання далучаецца выбраная бібліяграфія істотнай крытычнай літаратуры, а таксама тэкставыя каментарыі, зноскі, паказальнікі і інш.

Зразумела ж, выданне перакладу Зоры Кіпель задавальняе ўвесь гэты выдавецкі рэжым імперыялістаў, якія паруціліся апублікаваць „Аповесць пра Трышчана" без агляду на тое, што Беларусь — спадкаемца культурных традыцый Вялікага княства Літоўскага — зрабіць такое неяк дагэтуль не здагадалася. Зрабілі гэта расейцы, раз у Расеі (Санкт-Петербург, 1888), другі — у Савецкім Саюзе (Москва, 1976).

Усім тым, якім не ўдалося раздабыць англамоўнага выдання „Беларускага Трыстана", прапаную жменьку інфармацый наконт твора, якую я пачарпнуў са знакамітага „Introduction" Зоры Кіпель, змешчанага перад яе перакладам. „Аповесць пра Трышчана" („Повесть о Трысчане") займае 127 старонак Познанскага зборніка. Дата паўстання старабеларускага перакладу вызначана лінгвістамі прыблізна на 1580 год. Прозвішча аўтара старабеларускага перакладу, таксама, як і прозвішча перапісчыка познанскага рукапісу, — невядомыя. Няма поўнай яснасці наконт таго, якім тэкстам карыстаўся старабеларускі аўтар-перакладчык пры стварэнні „Аповесці пра Трышчана". У пачатку „Аповесці" сцвярджаецца: „Починаеться повесть о витезях с книг сэрбъских, а звлаща о славном рыцэры Трысчане, о Анцалоте и о Бове и о иншых многих витезех добрых". Здагадку пра нейкае паўднёваславянскае пасрэдніцтва пацвярджаюць таксама сербскія запазычанні ў беларускім тэксце. Аднак жа да гэтай пары не выяўлены ніякі сербскі тэкст аповесці пра Трыстана і беларуская версія астаецца адзінай такога роду аповесцю ва ўсёй славянскай літаратуры. Беларуская версія ў найбольшай ступені суадносіцца да італьянскай версіі аповесці пра Трыстана, датаванай 1486 годам. „Беларускі Трыстан" выразна распадзяляецца на дзве часткі: у першай з іх аўтар-перакладчык блізка трымаецца стандартных запісаў кельцкай легенды, у другой назіраецца болей свабодная трактоўка тэмы, паяўляюцца адхіленні, устаўкі, прапушчэнні некаторых эпізодаў. Можна зрабіць высноў, што над другою часткай працаваў іншы перакладчык. Гэты высноў пацвярджала б і непаслядоўнасць у напісанні ўласных імён герояў аповесці, якая паяўляецца якраз у другой частцы. Істотнае і тое, што аповесць не канчаецца, так як у заходнееўрапейскіх версіях, смерцю Трыстана (Трышчана) і Ізольды (Іжоты). Ва ўсёй беларускай версіі гісторыі Трыстана і Ізольды акцэнт перасунуты з матыву кахання на рыцарскія подзвігі, паядынкі, галоўнымі матывамі з'яўляюцца змаганне, рыцарская прыгода, смерць.

Старонка рукапісу „Аповесці пра Трышчана", які захоўваецца ў бібліятэцы імя Рачынскіх у Познані.

І ўсё ж такі галоўнае, што адрознівае „Беларускага Трыстана" ад іншых, заходнееўрапейскіх версій, гэта не сюжэтныя адхіленні ў ходзе апавядання, а тое, што Зора Кіпель называе „славянскім смакам" аповесці: асаблівым настроем і тонам апавядання, скрытым між радкамі маральным светапоглядам беларускага аўтара-перакладчыка і выразнымі нацыянальнымі элементамі як у мове, так і ў структуры беларускай версіі.

Пераклад Зоры Кіпель дакладна перадае моўныя і стылістычныя асаблівасці беларускай аповесці, паколькі ў першую чаргу прызначана яму роля параўнаўчага тэксту. Адначасова з тым ён і пераклад высокамастацкі, у якім асабліва добра адчуваецца той славянскі смак аповесці і сакавітасць старабеларускай літаратурнай мовы. Вітаючы гэты пераклад як істотную праяву беларускай культурнай прысутнасці ў свеце, не магу паўстрымацца ад сумнай рэфлексіі: самі ж мы, беларусы, надта часта сляпыя на скарбы сваёй гістарычнай спадчыны, надта часта дазваляем, каб сарамацілі нас за гэта іншыя. Як хоць бы тыя „Статуты Вялікага княства Літоўскага", якія літоўцы даўно папераклададалі на сваю мову і павыдавалі як сваю гістарычна-культурную спадчыну. Добра, што хоць у гэтым годзе прычакалі мы беларускага выдання „Статута 1588 г.". Спадзеючыся, што калісьці чарга дойдзе і да „Аповесці пра Трышчана", на якую літоўцы пакуль што не прад'яўляюць прэтэнзій, хачу прывесці адзін невялічкі фрагмент гэтай аповесці, у якім прадстаўлена нараджэнне Трыстана. Хаця б у доказ таму, што „Аповесць" існуе не толькі на англійскай мове, але і на старабеларускай.

„А рано на свитаньи породила доброго витезя, а сама ся приближала к смерти. И рекла девцэ, которя деръжала дитя: „Дай ми мое дитя". И девка ей подала, и видевши королевая дитя найцуднеишое, которого перед тым николи так цудного не видала своими очыма, и рекла: „Сыну мой, велми есми тебе желала видети, але коли тя вижу з ласки Божое найцуднеишое дитя, которого-м и нигде николи не видала от жоны роженаго, да твоя краса мне ничого добраго вчынити не может, только смерть для великое муки, которую пры пороженю маю. Пришла есми жалостна на сее место и в жалости есми тебе породила, але ми тая жалость у веселе ся обернула для твоего пороженя, и хоче быти вже мой конец. А ты ся в жалости родил, и нехай тобе будет имя Жалость. А коли бы Пан Бог жывот твой у веселе и в радость обернул и его провадил". И то рекши подала дитя девцэ, а сама богу душу дала. И в тот ся час родил добрый витез Трыщан, которого чудные дела и доброе витезьство и цудные речи хочу вам споведати и як его девка взела."

Ян Максімюк

Прыхільнікі ленінскай канцэпцыі вырашэння нацыянальнага пытання сярод камуністычных дзеячоў рэспублікі былі нешматлікія. На адказных пасадах у савецкім апараце ў пачатку 1921 г. працавалі: У. М. Ігнатоўскі (Народны камісар земляробства), З. Х. Жылуновіч (галоўны рэдактар газеты „Савецкая Беларусь"), А. Л. Бурбіс (намеснік Народнага камісара замежных спраў) і некаторыя іншыя. Менавіта гэтыя людзі, часам на свой страх і рызыку, былі ініцыятарамі правядзення палітыкі беларускага нацыянальнага адраджэння, якая пазней увайшла ў гісторыю пад назваю беларусізацыі. Амаль усе яны, і гэта вельмі знамянальна, выводзіліся з дарэвалюцыйнага беларускага нацыянальнага руху: Такім чынам, ленінская канцэпцыя вырашэння нацыянальнага пытання і погляды беларускіх незалежніцкіх дзеячоў на праблему беларускага нацыянальнага адраджэння былі амаль што ідэнтычныя.

Першыя спробы наладзіць у БССР сапраўднае беларускае нацыянальнае жыццё датуюцца яшчэ 1920 годам. 20 лістапада гэтага года загадчык беларускага аддзела Наркамата асветы Пятро Іл'ючонак накіраваў у ЦК КП(б)Б справаздачную запіску, у якой абгрунтоўваў неабходнасць паўсюднага пераводу навучання ў школах на беларускую мову і адначасовую арганізацыю школ для ўсіх нацыянальных меншасцяў у рэспубліцы.[3] Пад яго кіраўніцтвам у снежні 1920 г. пры Наркамаце асветы былі адчынены курсы беларусазнаўства з мэтай масавай падрыхтоўкі настаўнікаў беларускіх пачатковых школ. Толькі за 1921 год праз гэтыя курсы прайшлі 1600 чалавек.[4] На пачатку загадчыкам курсаў быў вядомы незалежніцкі дзеяч, чалавек, цесна звязаны з палітычнай апазіцыяй і эміграцыяй, Язэп Лёсік, а сярод выкладчыкаў выдзялялася сваёй незалежнай пазіцыяй Памела Бадунова, адзін з лідэраў партыі Беларускіх сацыялістаў-рэвалюцыянераў (эсераў).[5]

Чаму кіраўніцтва рэспублікі з непрыхільнасцю, але не выкарыстоўваючы рэпрэсіі, адносілася да самачынных дзеянняў сваіх нядаўніх палітычных праціўнікаў? Адказ на гэтае пытанне заключаецца ў тым, што ў цэнтры ўжо даспявала новая канцэпцыя нацыянальнай палітыкі, якая прадугледжвала рашучы паварот партыі тварам да нацыянальных меншасцяў. Гэта і абумоўлівала адносную кампраміснасць і эластычнасць камуністычных лідэраў БССР у адносінах да свавольных пачынальнікаў працэсу беларусізацыі.

Сярод самачынных беларусізатараў пачатку 20-х гадоў вылучаўся Усевалад Ігнатоўскі. Гэты вядомы беларускі палітычны дзеяч, былы дырэктар Мінскага беларускага педагагічнага інстытута, стваральнік вядомай БКА (Беларускай камуністычнай арганізацыі), якая ў 1920 г. увайшла ў склад КП(б)Б, загадаў у падлеглым яму Наркамаце земляробства перавесці справаводства на беларускую мову. Дзеля гэтай мэты пры камісарыяце былі арганізаваны курсы беларусазнаўства, адным з выкладчыкаў якіх быў сам народны камісар.[6]

Найбольш, аднак, далёка ў сваіх пачынаннях пайшоў вядомы беларускі дзеяч, адзін з заснавальнікаў першай беларускай партыі (Беларускай рэвалюцыйнай грамады), шматгадовы палітычны вязень царызму, член прэзідыума Першага Усебеларускага кангрэса (снежань 1917 г.) Алесь Бурбіс. У 1921 годзе пад яго кіраўніцтвам у Наркамаце замежных спраў быў ажыццёўлены цалкавіты перавод усяго справаводства на беларускую мову.[7]

Пададзеныя прыклады несанкцыянаванай самачыннай беларусізацыі, нягледзячы на ахвярнасць яе ініцыятараў, былі, аднак, усяго толькі цікавымі паасобнымі гістарычнымі эпізодамі, а не масавай усенароднай кампаніяй, якая разгарнулася праз некалькі гадоў. У варунках моцна абмежаванай дэмакратыі, характэрнай для тагачаснага савецкага грамадства, сапраўднае нацыянальнае адраджэнне беларускага народа было магчымае толькі пры актыўным удзеле ў яго правядзенні партыйных і дзяржаўных улад рэспублікі. (Працяг будзе)

[1] ПА ІГП пры ЦК КПБ, ф. 4, воп. 1, спр. 41, с. 15.

[2] Школа и культура Советской Белоруссии, 1921, 1-2, с. 74-75.

[3] ЦДАКР БССР, ф. 42, воп. 1, спр. 59, с. 48.

[4] Там жа, ф. 701, воп. 1, спр. 4, с. 77.

[5] ЦДАКР БССР, ф. 42, воп. 1, спр. 61, с. 1.

[6] Вестник Народного комиссариата просвещения Советской Социалистической Республики Белоруссии, 1922, 3-4, с. 27.

[7] Вестник Народного комиссариата просвещения ССРБ, 1922, 3-4, с. 27.

Працавіты госць

Едучы на вакзал сустракаць Таццяну Антонаву, загадчыцу аддзела культуры мінскай газеты „Голас Радзімы“, я вельмі хвалявалася, ці пазнаем мы адна другую. У папярэдні дзень пазваніў нам галоўны рэдактар гэтай газеты Вацлаў Мацкевіч і паведаміў, што журналістка, згодна з дамоўленасцю, прыязджае ў Беласток заўтра раніцай цягніком Масква—Берлін.

— Гэта будзе маладая бландзінка, вы яе лёгка пазнаеце, — сказаў ён, падаючы пры гэтым нумар вагона.

Калі раніцай 21 чэрвеня г.г. маскоўскі поезд спыніўся на станцыі Беласток і ў дзвярах мінскага вагона нехта прыветліва памахаў мне рукой, а, выйшаўшы на перон, сказаў: „Ну, вось я і прыехала. Добры дзень!“, — мне здалося, што мы з Таняй ужо знаёмы цэлую вечнасць.

Таццяна Антонава прыехала ў Польшчу першы раз, і мне адразу хацелася запраПанаваць ёй як мага шырэйшую праграму побыту. Але ўжо там, на вакзале, Таню нуртавала толькі адно: „Калі Купалле ў Белавежы?“, „Калі свята ў амфітэатры?“, „Як трапіць да „Васілёчкаў?“, „Ці можна будзе паехаць у Музей?“, „Ці ўжо прыехалі амерыканцы?“, — і г.д. і т.п.

Размясціўшы Таню ў гатэлі, я ўсё ж вырашыла паказаць ёй Беласток ва ўсе бакі — і звонку таксама. Старалася расказваць ёй пра розныя цікавінкі з нашага горада, але Таню цікавіла толькі тое, дзеля чаго яна прыехала. А прыехала яна дзеля таго, каб азнаёміцца з культурным жыццём беларусаў Беласточчыны. На гэты конт мела яна ўжо нават падрыхтаваныя тэмы, якія хацела б узняць у сваёй газеце, і толькі гэтыя справы цікавілі яе.

Мы спецыяльна запрасілі журналіста „Голасу Радзімы“ на дні ад 21 да 26 чэрвеня. Гэта былі дні, насычаныя беларускімі святкаваннямі і, вядома, зацікавілі б яны, бадай, кожнага беларускага журналіста. 22 чэрвеня мела адзначацца 25-годдзе бельскага харавога калектыву „Васілёчкі“, 23 чэрвеня планавалася традыцыйнае ўжо святкаванне Купалля ў Белавежы, пасля было яшчэ Свята беларускай песні ў амфітэатры, студэнцкае Купалле ў Супраслі...

Таццяна Антонава выступіла з прывітальным словам на ўрачыстасці 25-годдзя бельскіх „Васілёчкаў“.

І трэба сказаць, што Таццяна Антонава не прамінула ніводнай аказіі, каб начарпнуць для сябе з гэтай нашай беластоцкай беларускай крыніцы і новыя веды, і новыя тэмы для сваіх рэпартажаў.

На другі дзень пасля яе прыезду і пасля знаёмства з супрацоўнікамі „Нівы“, мы з Таццянай вырашылі паехаць у Бельск-Падляшскі, дзе калектыў „Васілёчкі“ ўрачыста адзначаў сваю 25-ую гадавіну нараджэння. Таня была захоплена блізкасцю і непасрэднасцю тых людзей, з якімі яна сутыкнулася. На ўрачыстасці яна выступіла з гарачай прамовай, жадаючы бельскім самадзейнікам далейшых поспехаў у іх самаахвярнай працы на ніве роднай беларускай культуры, і перадала ў падарунку навейшы зборнік беларускіх песень. Проста захоплена была Сяргеем Лукашуком, мастацкім кіраўніком хору „Васілёчкі“, які ў не заўсёды спрыяльных умовах мог прарабіць такую грандыёзную работу ў галіне беларускай культуры на Беласточчыне.

Там жа Т. Антонава ўпершыню сутыкнулася з людзьмі „з-за акіяна“. Былі гэта людзі, пра якіх яна і раней чула шмат цікавага, але ж вось так, на ўласныя вочы ўбачыць і пагаварыць з амерыканскімі беларусамі давялося ўсё ж нямногім беларускім журналістам. Зафасцынаваў яе танцавальны калектыў „Васілёк“ з Нью-Йорка на чале з яго кіраўніком Алай Орса-Рамана і Верай Бартуль, якая займаецца афармленнем касцюмаў для калектыву. Сустрэлася там і з Сяргеем Карніловічам з амерыканскага Полацка, пазнаёмілася з моладдзю.

23 чэрвеня Таццяна Антонава сустрэлася ў Гайнаўцы з Кастусём Майсенем, які кіруе будовай Беларускага музея ў Гайнаўцы. Дакладна агледзела гмахі пavailableстаючага музея, усім цікавілася, заглядала, як кажуць, у кожную шчылінку. А вечарам яшчэ паспела сустрэцца з „амерыканцамі“ і так доўга дыскутавала з Алай Орса-Рамана і Юркам Азаркам, старшынёй Арганізацыі беларуска-амерыканскай моладзі, што мы ледзь не спазніліся на Купалле ў Белавежу. Але Купалле, так мне здалося прынамсі, пакінула ў Танінай душы незабыўны след. Такое яно было вялікае, казала яна, і незабыўнае. Цудоўнае і непаўторнае!

Вельмі спяшалася Таццяна Антонава ў амфітэатр, дзе 25 чэрвеня сабралася мора людзей. Старалася з кожным сустрэцца, пагаварыць, нешта даведацца, незалежна ад таго, ці ён тутэйшы, як вось хаця б наш вядомы ўжо ў свеце мастак Лёнік Тарасэвіч, ці прыезджы з Варшавы журналіст і гісторык Юрка Туронак, ці чалавек аж з-за акіяна, як Вера Бартуль ці Паўлік Рамана, або з бліжэйшага Мюнхена, адкуль прыехаў супрацоўнік радыё „Свабода“ Вячаслаў Станкевіч.

Яшчэ вечарам таго ж дня Таня Антонава паехала з Валодзікам Праховічам, рэдактарам беларускіх перадач Польскага радыё ў Беластоку, на студэнцкае Купалле, якое арганізоўвала моладзь з БАСа ў Супраслі над ракою Супрасль.

Змучаная, але, здаецца, даволі шчаслівая, ад'язджала з Беластока журналістка „Голасу Радзімы“. Сапраўды, за такую малую колькасць дзён удалося ёй убачыць так многа падзей і пазнаёміцца з такой колькасцю людзей, што іншаму дзеля гэтага спатрэбілася б некалькі год. Вярнуўшыся дахаты, Таццяна Антонава змясціла ў „Голасе Радзімы“ шэраг артыкулаў аб жыцці беларусаў у Польшчы ў цыкле „Па Беласточчыне“.

Цешымся, што дружба наша мацнее.

Ада Чачуга

Фота Ю. Вяжхоўскага

Адам Мальдзіс
З Караткевічам у Польшчы

(Працяг са стар. 1)

мяста“, і каля агароджы знайшлі Валодзю, разгубленага і пакрыўджанага. Як ён дацягнуў туды чамаданы — аднаму пану Богу вядома.

— Яшчэ пяць мінут — і аддаў бы прызначаныя для вас запасы першаму лепшаму таксісту, — напаў на нас Караткевіч ледзь не са слязьмі на вачах.

Час быў позні. Дачакаўшыся таксі, мы раз'ехаліся: Валодзя да Нядзелі, на вуліцу Дэшчовую, а я — у свой гатэль „Кракові“. Дамовіліся толькі, што назаўтра сустрэнемся „пад Сукеніцамі“, у цэнтры горада, гадзін так у чатырнаццаць, калі я ўжо крыху папрацую ў бібліятэцы.

А назаўтра быў Караткевічаў дзень нараджэння. „Пад Сукеніцы“ прыйшоў ён урачысты, у белай кашулі. Пад гукі гейнала з Мар'яцкай вежы ўсклаў кветкі да помніка „нашаму супольнаму“ Адаму Міцкевічу. Пакарміў галубоў купленым зернем. Паабедалі мы адны, бо Здзіслаў мусіў пайсці ва універсітэт. Да запланаванай „імяніннай“ вячэры было яшчэ далёка, і Валодзя папрасіў мяне:

— Не ідзі ўжо ты да сваіх манускрыптаў. Пабудзь сёння са мною. Звадзі мяне на які гістарычны фільм.

І мы пайшлі ў нейкі трэцеразрадны кінатэатр. Дэманстраваўся італьянскі гістарычны фільм пра жахі роду Медычы. Асобныя сцэны былі проста жорсткія: дачка і маці засякаюць бацьку-распусніка, адно забойства адбываецца за другім. І на вуліцу выйшлі мы змрачнаватыя. Дзень таксама выдаўся пахмурны, дажджлівы. І таму, ведаючы з газет, што ў гэты дзень будзе факельнае шэсце студэнтаў-гарнякоў і які яго маршрут, я рашыў крыху ажывіць, расшавяліць імянінніка:

— Ведаеш, Валодзя, дзіўны народ гэтыя палякі. Неяк даведаліся, што сёння твой дзень нараджэння і рашылі ўстроіць у яго гонар факельцуг...

— Ну і даеш ты... За старыя жартачкі ўзяўся?!

— Вось пабачыш, ці жартую, калі мы дойдзем да таго скрыжавання.

Дайшлі — і Валодзя спыніўся, здранцвелы: насустрач нам рухалася мора агню.

— Бож-жачка мой! — схапіўся ён за галаву. — І што: усіх іх запрашаць? На дзве пляшкі „Белавежскай“?!

Тут я не вытрываў, рассмяяўся. Разрагатаўся і ён. Гуморы яўна папраўліся. І мы зайшлі ў прыватную краму на вуліцы Кроводэрскай („якая назва, дзед, напэўна ж тут калісьці здзіралі скуры з кароў“), купілі шампіньёнаў і бульбы. Чакаючы гаспадара кватэры, Караткевіч спёк бульбу з шалупіннем у духоўцы, засмажыў паводле свайго рэцэпта („каб лыжка стаяла!“) грыбы, накрыў стол.

Нядзеля вярнуўся з работы не адзін, а з прафесарам Бялградскага універсітэта Стоянам Субоціным (на жаль, таксама ўжо нябожчыкам).

— Не хапае толькі таварыша Панядзельнікава! — сустрэў іх Валодзя.

Прафесар Субоцін цікава расказваў пра югаслаўскі рух супраціўлення, пра сваю літаратуру. І тут Караткевіч нечакана пачаў чытаць напамяць вершы чарнагорскага паэта Радуле Стыенскага, якія спадабаліся яму яшчэ ў дзяцінстве. Югаслаўскі літаратуразнавец прызнаўся, што чуе гэтае імя... упершыню. Праўда, прафесара крыху апраўдвала тое, што Стыенскі да вайны жыў у СССР, дзеля чаго яго неадназначна ўспрынялі на радзіме.

Нядзелю ж Караткевіч здзівіў тонкім веданнем польскай паэзіі. Яны заспрачаліся з-за ней-

Песня пра белага мядзведзіка

Халодным вечарам у лістападзе мінулага года, калі я працавала ў вафлярні, дарабляючы да сваёй галоднай журналісцкай зарплаты, мой сябра Крыштаф, які працаваў на III змене, карыстаючыся з нагоды, што на нашай „фабрыцы“ сапсавалася святло, „выкраў“ мяне ў рэстаран „Каўнас“. Нягледзячы на маю скромную вопратку (хто чапурыцца, ідучы да такой працы?!), удалося яму пераканаць мяне, што толькі індык са слівамі можа ўцешыць і мяне, і мой пусты страўнік.

Рэстаран „Каўнас“ у Беластоку я не люблю, асабліва позна вечарам, калі страшнавата каля яго праходзіць (а я жыву амаль побач) — кампанія, якая абапіраецца аб дзверы, каб не ўпасці, ці стараецца ўварвацца і амаль б'ецца са швейцарам — не заахвочвае да наведання гэтай установы.

Крыштаф, які стараўся паказаць, колькі ў яго грошыкаў і колькі знаёмых, размахваючы папугаем банкнотаў, купіў талон (ужо даўно пачаліся танцы).

Адзін столік быў свабодны. Сімпатычная афіцыянтка даволі хутка даставіла індыка, і я на яго накінулася з апетытам чалавека, які такую птушку бачыў даўно, тым больш у такім смакавітым выглядзе.

Крыштаф да нашага століка паклікаў трох моцна напітых, як самі сказалі — лекараў, у тым ліку аднаго з Аўгустова. Мой таварыш, ікаючы (толькі цяпер заўважыла, што ён ужо да прыходу ў рэстаран быў „набраны“, а аварыя электрычнасці ў вафлярні не была выпадковай), заказаў піва. І я не звяртала ўвагі на нікога — для мяне найважнейшай з'явай быў смакавіты птах і яго тлустыя плечы, у якіх адбівалася цьмянае ад дыму святло.

— І вось, хлопцы, будзем піць з журналістам. Вы любіце выпіць, праўда, пісакі? — рука Крыштафа дрыжала, бутэлька бразгатала па берагах кілішкаў. — А чаму ж ты не п'еш? Выпі, я для цябе закажу песеньку, якую хочаш...

Лекар, хукаючы мне ў вуха выбуховай алкагольнай мяшанкай, мутна аб'ясняў мне, як яго прэса знішчыла, публікуючы паклёпы пісак, а ён жа хоча добра жыць, як кожны сумленны чалавек — жыць добра, нармальна, каб яго сям'і жылося па-людску. Другі патакаў, апусціўшы голаў на рукі, а локці яго моклі ў піўной пляме на стале.

Аркестр іграў для нейкага Тоніка песню пра белага плаксівага мядзведзіка і пра закаханага юнака, які падарыў яго сваёй дзяўчыне. Я ўздыхнула з палёгкай, калі мае таварышы пабрылі недзе на сярэдзіну залы, заказваць для мяне песню, а пасля зрабілі прывал пры нейкім знаёмым століку.

Да майго стала падыйшло двух хлопцаў, апранутых у модны джынс — Толік і Тонік. Толік заказаў штонебудзь паесці, але Тонік сядзеў асалавелы, звесіўшы сваю калматую светлую галаву. Тонік з выгляду быў такім хлопцам, на якога нельга не звярнуць увагу з першага погляду. Высокі, стройны, вострыя рысы светлага твару, капа кучаравых, здаровых, пругкіх валос, вочы інтэлігентныя, сумныя. Яго сябра нешта гаварыў да яго, стараўся вытлумачыць, пераканаць — сам моцна пераняты, успацелы, амаль не плачучы. Тонік усё быў далёка, яго пальцы нервова круцілі відэлец. З урыўкаў размовы я зразумела, у чым справа.

Мой індык застыў. Аркестр спяваў для мяне песню Стыві Уондэра. Да століка зноў дасеўся лекар, яшчэ больш п'яны. Усё больш мутнела святло. Крэсла Тоніка небяспечна адхільвалася назад. Хлопцы ўсталі, выйшлі пазваніць, вярнуліся яшчэ больш усхваляваныя.

— Тонік, — сказала я. — дай мне тэлефон Агнешкі. Калі яе маці не дае кантактавацца ёй з вамі, пазваню я. Заўтра сустрэнецеся.

Тонік усхамянуўся, у яго вачах павіўся радасны недавер. Мы хутка пабеглі да тэлефона. Я пазваніла. Трубку ў дзяўчыны вырвала нейкая жанчына і я пачула пранізлівы голас:

— Я не дазволю сваёй дачцэ сустракацца з бандытамі, зладзеямі і прастытуткамі! — і наступіў трэск трубкі.

Мы сумныя вярнуліся ў залу і задумаліся. Тры галавы нахіліліся над застыўшай стравай, над нечапанымі бутэлькамі.

... Тонік чатыры гады сябраваў з дзяўчынай. Ёй 18 год, яму — 19. Сем гадоў таму назад маці Агнешкі — якраз тая жанчына, якая выкрыкавала тэлефонныя знявагі ў маё вуха — пакінула яе з бацькам і сама паехала да каханка, сваёй санаторнай новай любові і шчасця, у Кракаў. Дачушка аддана выхоўваў бацька сам. Тонік пасябраваў з дзяўчынкай, а з сяброўства нарадзілася каханне. Бацька Агнешкі любіў Тоніка, прымаў яго амаль як сына. Дзяўчына адчувала сябе бяспечна з такімі апекунамі. Маці маўчала, не адпісвала на лісты дачкі.

І вось бацька Агнешкі памёр. Дзяўчына яшчэ раз напісала матулі. Маці, якой каханак ужо знайшоў сабе новыя санаторныя любові, але якой пакуль што сумленне не дазваляла вярнуцца да сям'і, хутка пасля пахавання прыехала ў Беласток і пачала гаспадарыць. Дачцэ сказала кончыць з неадпаведнымі для яе сяброўствамі, бо час вучыцца, а не „займацца з мужчынамі...“

Аднойчы Тонік наведаў Агнешку з сябрам з прафесіянальнай школы, Міхаськам. Маці напаіла іх гарбатай і, як заўсёды, сачыла, але не заўважыла, як Міхаська выцягнуў з драўлянага куфэрачка два залатыя пярсцёнкі. І так Тонік стаў злодзеем — ён жа прывалокся з неадпаведнай кампаніяй. Хлопцы добра адлупцавалі Міхаську, але хто верне прапітыя пярсцёнкі! Што мог сказаць Тонік маці Агнешкі!

Аднойчы Тонік зноў прыйшоў да сяброўкі і, калі яе маці абазвала яго бандытам, ён сказаў ёй востра, што думае аб жанчынах, якія ў пошуках свайго „шчасця“ пакідаюць сваіх дзяцей, а пасля хочуць рашаць аб іх будучыні. Гэта быў канец. Для Агнешкі цяпер толькі маці, якая б яна не была, засталася адзіным родным чалавекам...

Тонік з Толікам прыйшлі да мяне дахаты раніцай наступнага дня. Я наставіла самавар. Тонік, бледны і хворы, лёг на канапу і пачаў дыктаваць мне ліст да сваёй каханай аб тым, як ён пакутуе. Тонік прасіў прабачэння за тое, што гаворачы маці праўду ў вочы, абразіў таксама і дзяўчыну.

„... Я ведаю, што зрабіў, але не ведаў, што гэта нас разлучыць... Ведаю, што ты цяпер пад вялікім уплывам сваёй маці. Яна цяпер добрая, але запытай у яе, дзе яна была, калі ты найбольш яе патрабавала... Я ведаю, ты ёй хочаш верыць, табе неабходная мама. Калі б не яна, ты цяпер была б іншая, такая, як тады, калі ты жыла толькі з татам... Я ніколі не хацеў цябе скрыўдзіць, але не ведаў, што калі ў агародзе вырываюць пустазелле, пакутуюць усе расліны, якія там растуць... Вельмі цябе прашу, сустрэнься са мною, я не магу ўсяго выказаць. Стаіш цэлы час у маіх вачах, мая бедная дзяўчынка, мая сяброўка, маё адзінае каханне...“

Тонік перастаў быў хадзіць у школу. Цэлымі днямі стаяў пад домам ці школай Агнешкі, каб яе хоць тайком пабачыць. Цяпер маці сачыла за дачкой, не пускала нікуды пасля школы. Як ёй перадаць гэты ліст? Не можам жа паслаць яго поштай, маці чытае ўсе лісты...!

Мы выпілі самавар гарбаты. Рашылі: Тонік паедзе ў Закапанэ, да цёткі. Пакуль што Толік будзе з ім (сябра рашыў узяць бясплатны водпуск). Пасля паглядзім, што будзе. Трэба перачакаць!

Прайшло дзевяць месяцаў. Я некалькі разоў успамінала Тоніка, расказвала яго гісторыю майму сябру Марку. І калі мы вярнуліся ў жніўні з Беларусі, на стале ўбачылі ліст з пячаткай цэнзуры раённага суда ў Беластоку. На канверце красаваліся каляровыя героі мультфільмаў Уолта Дыснея. Марэк глянуў на адрас на адвароце канверта. „Гэта ад таго твайго Тоніка!“ — крыкнуў. Мы кінуліся чытаць.

„Чэсць Міра! Спачатку напішу, хто і чаму да цябе піша. Можа памятаеш, што мы выпадкова пазнаёміліся ў „Каўнасе“. Я быў з сябрам і расказваў аб тым, як кончылася адно каханне. Мы прыйшлі да цябе на наступны дзень і ты частавала нас цудоўнай гарбатай з самавара. Я прасіў цябе напісаць ліст і ты пісала яго чорным атрамантам, а пасля яшчэ раз пайшла да Яе пазваніць. Ты хацела мне дапамагчы. Мы выйшлі ад цябе і ніколі больш не ўбачыліся. Напэўна, хочаш ведаць, што было далей. Я быў у Закапаным 3 месяцы у цёткі. Майго кахання, аднак, не ўдалося тады знішчыць. Цэлы час думаў аб Ёй, усё больш піў і пагружаўся ў гомане гарадскіх кавярняў, клубаў і дыскатэк. Я страціў тады ўсё — грошы, матацыкл і сваю індывідуальнасць. Праз нейкі час я вярнуўся туды, дзе мая любоў пусціла першыя расткі, расцвіла, а пасля расплылася як ранішні туман. Я хадзіў па нашых вуліцах, сядзеў на нашых лаўках у парку, з нашых дрэў страсаў снег, але не мог яе нідзе знайсці. І не знайшоў, хаця не раз тайком назіраў, як Яна ідзе ў школу, на практычныя заняткі ці на спатканне. Як я тады сябе адчуваў, ведаю толькі я! І тады я зрабіў такое, што прывяло мяне сюды, у следчы арышт. Я тут амаль паўгода і ўсё чакаю прыгавора.

Гаварылі мне спачатку, што час загоіць раны, але я чым тут даўжэй, тым больш думаю аб Ёй. Напісаў 62 лісты, але ні на адзін не атрымаў адказу.

Прабач мне, што я якраз такі ліст табе напісаў. Ці бачыла ты птушку, якая канае, а ў яе вачах боль і жаль?

Напішы мне, калі ласка, што аб гэтым думаеш. Ці я такі дурны, так як усе гавораць? Тонік.“

Я доўга пісала ліст, чорным атрамантам. Па вуліцы Вясёлай нясліся гукі аркестра і спевы п'яных, лілося барвовае святло неона „Каўнаса“...

Міра Лукша

кага радка Галчыньскага, і, калі звярнуліся да зборніка, аказалася, што рацыю меў беларус.

Увогуле ж Валодзя быў крыху сумнаваты: упершыню яго дзень нараджэння адзначаўся не дома, не ў Беларусі, без маці, якую ён вельмі любіў, святкаваўся без асаблівага „размаху“, шумнай кампаніі. І мы, як умелі і маглі, стараліся, каб у Кракаве ён адчуваў сябе, нібы дома. У наступныя дні я абводзіў яго па старых універсітэцкіх дворыках, якія памяталі Скарыну і Цётку. Здзіслаў узяў білеты ў тэатр імя Славацкага. Ішла нейкая французская п'еса на маральныя тэмы (па словах Валодзі — „амаральныя“). Мы спрабавалі тлумачыць Караткевічу сэнс, але ён агрызнуўся, што ўсё цудоўна разумее і так.

Звычайна Нядзеля з раніцы ішоў да сваіх студэнтаў. Я — да сваіх рукапісаў (у бібліятэцы Чартарыскіх якраз знайшоўся „Аршанскі зборнік“ з беларускай песенна-інтымнай лірыкай XVII стагоддзя, што дужа ўзрадавала Валодзю, аршанца родам). А Караткевіч адзін хадзіў па старых гарадскіх вулачках — па музеях, мастацкіх выстаўках, касцёлах, прыглядаўся да мясцовага жыцця. Адкрыўшы для сябе кафэ „Кухцік“, дзе падавалі з нечым добрае піва, чытаў там касірцы свае беларускія вершы. І ў адказ пачуў нешта накшталт:

— О, гэта гучыць амаль як Міцкевіч.

— Лепей, чым Міцкевіч! — жартам паправіў яе Валодзя. — Дарэчы, род яго вядзе свой пачатак ад беларускага Міцькі.

Роўна ж у дзве гадзіны, пад гукі гейнала з Мар'яцкай вежы, сустракаліся мы ля Сукеніц і ішлі абедаць. Кожны дзень выбіралі іншую кухню: гуральскую, венгерскую, французскую. Па патрабаванню Караткевіча плацілі строга па чарзе. Ён жа заўсёды сачыў, каб на стале былі вострыя прыправы. Асабліва Валодзі спадабалася „магі“ — падліва з сушаных грыбоў. І ў кожнай рэстарацыі ён гучна патрабаваў:

— І ешчэ попрошэн о пшыправэн з гжыбув!

У час гэтых сустрэч каля Сукеніц адбыліся два анекдатычныя выпадкі, якія потым Караткевіч называў „розыгрышамі веку“. Аднойчы падыходжу. Гляджу: стаіць Валодзя каля кіёска з рознымі кур'ёзнымі сувенірамі, выбірае, што б гэта, вярнуўшыся, паднесці сябрам. А тут да мяне падбягае цыганка — маладая, прыгожая, інтэлігентная — і абяцае вываражыць шчасце. Я кажу ёй, што ў тое шчасце не дужа веру і што няхай яна лепш вываражыць яго вунь таму чалавеку ў футранай шапцы: імя яго — Валодзя, і з'яўляецца ён беларускім пісьменнікам. Цыганцы толькі таго было і трэба. Падбегла яна да Караткевіча і звычна (чуў, хоць стаяў зводдаль) пачала (зразумела, па-польску):

— Пане Валодзя! Я пану вывražу шчасце, скажу, колькі пан кніжак выдасць у наступным годзе!

У Валодзі, як ён потым прызнаўся, валасы сталі дыбарам. Але паслухмяна палез у кішэню і стаў „залаціць“ цыганцы ручку дробнай манетай. Варажбітка тут жа выказала незадавальненне: „залаціць“ трэба „паперкай“. І для заахвочвання дадала:

— Пан будзе жыць восемдзесят восем год!

— А нашто мне так многа? — здзівіўся Валодзя. І, даўшы нейкую „паперку“, пачаў ніякавата адступаць.

І тут я выйшаў яму насустрач:

— Ты што гэта, Валодзя, сёння нейкі такі збянтэжаны?!

— Т-ты скажы лепей, адкуль кракаўскія цыганкі могуць ведаць маё імя?

Я паглядзеў на вежу Мар'яцкага касцёла, на помнік Міцкевічу, на пахмурнае неба і паволі вымавіў:

— Слава, Валодзечка, слава. Ужо і да Кракава дайшла!

Хадзіў ён несамавіты дні з тры — аж нарэшце, за абедам, яму ва ўсім прызнаўся. Нечакана для мяне ён усцешыўся:

— Гэта ж гатовы міф! — і дамогся таго, каб заплаціць за абед па-за чаргой („па злоту за тых восемдзесят восем год“). — Больш, аднак, вы мяне, чэрці, ужо не купіце!

(Працяг у наступным нумары)

ЗЛОДЗЕЮ — ЧОРТ СЛУЖКАЮ

Дзе і не памяшчала людская фантазія чорта, якімі рысамі характару і не надзяляла яго, якіх учынкаў яму і не прыпісвала. Раз шчасціў заможным, з чаго і павялося гаварыць: „Багатаму і чорт дзеці калыша", то зноў дрыжэў як асінавы ліст перад бабскім фартухом, іншы раз быў на паслугах чараўніц, множачы іх багацце: „Хоць вядзьмар і не сее — чорт малоціць і вее". Аднаго толькі беднага мужыка абмінаў бокам, баючыся яго хітрасці і толькі ад часу да часу няшкодна прабаваў пажартаваць. Прыкладна, у Чыжах чорт быў на паслугах зладзеяў. Гэта не значыць, што Чыжы маюць нешта супольнае са зладзействам, але „Няма лесу без воўка, а сяла без злодзея".

Паміж дзвюма дарогамі — з Нарвы ў Бельск-Падляшскі і з Бельска ў Гайнаўку, бліжэй апошняй, там, дзе калісьці шумела Лядская пушча, расцягнулася даўжынёй больш чым два кіламетры вёска Чыжы. Назву сваю ўзяла яна ад роду Чыжоў, які тут калісь жыў і ўладаў ёю. Потым было Чыжэво, Чыжэвічы і ад іх паўсталі Чыжы.

Роўна дзевяць гадоў таму назад дзевяностагадовы тады дзядуля Герасімюк, жыхар недалёкага Махнатага, расказваў мне:

— Калісь, калі мне было, можа, гадоў чатырнаццаць, у Чыжах жыла зладзейская сям'я. Да той ступені спрытная, што нават падушку з-пад галавы спячага чалавека ўкрасці магла. Гаварылі, што сам чорт ім дапамагаў...

Было гэта трох братоў. Застаўшыся сіротамі, не ў смак было ім займацца бацькоўскай гаспадаркай, тым больш, што і ў абрэз яе было і нялёгкай працы патрабавала. Сабраліся і думаюць, як бы тут лёгка пражыць. Калі гэтак разважалі, пералічваючы розныя прафесіі, чорт тут як тут. Зашаласцеў золатам і, высыпаўшы на стол бліскучыя манеты, сказаў:

— Удосталь можаце мець усялякага дабра, калі зладзействам зоймецеся.

Браты пераглянуліся.

— А як зловяць, дык самасуд!

— Да скону дапамагаць буду, — заявіў чорт. — Толькі душы мне свае аддайце!

— Навошта ж злодзею душа, — прадаўжае свой расказ дзедка Герасімюк. — І падпісалі чартоўскі дагавор...

З таго часу і пачало шанцаваць братам-зладзеям. Толькі ў ваколіцы то свінні гінулі, то коні прападалі. І ніяк злавіць зладзеяў не маглі. А на братоў ніякае падазрэнне не падала. Ніхто і не думаў, што гэта яны. Але чорт нецярплівіўся. Душы ніяк не мог дачакацца. І пайшоў на хітрасць — давай, думае, аднаго забяру. Так яно і сталася. Падчас пакражы ў Дубічах-Асочных забілі сяляне аднаго брата. Пахавалі яго астатнія браты і далей сваёй справай займаюцца. А чорт прыходзіць і кажа:

— Ну, цяпер толькі вас двух засталося. Толькі вам згодна з дагаворам дапамагаць буду.

Браты пайшлі на хітрасць.

— У дагаворы ж выразна напісана, што да скону дапамагаць будзеш, — гавораць. — Не ты ж сканаў, а наш брат.

Чорт залыпаў вачыма, сігануў у сваё пекла і прыцягнуў шкуру са спісаным дагаворам. Глянуў — і праўда так яно там напісана. Рад не рад, а са слова вывязацца трэба.

— Так яно і было, — канчае расказ дзядуля Герасімюк. — На могілках ад гэтага часу пачалі дзеяцца нейкія дзіўныя рэчы. Заўсёды, калі набліжалася поўнач, людзі бачылі, як ляцеў туды нейкі агністы клубок. Днём хадзілі мы глядзець. І на магіле брата-злодзея, якая была з боку агароджы, заўсёды з ночы невялікая норка паяўлялася. Засыплем яе зямлёю, а на другі дзень зноў яна ёсць. Гаварылі, што гэта чорт крадзенае дабро ў магілу нябожчыка зносіў. І толькі тады, калі нехта заткнуў яе асінавым калом, усё супакоілася.

Міхась Шаховіч

САРДЭЧНЫЯ ТАЙНЫ

Дарагое Сэрцайка, сяджу вось, як кажуць, каля разбітага карыта і думаю, што рабіць далей? Рашыла звярнуцца да цябе, але не ведаю, ці зможаш ты дапамагчы мне сваёю радай, бо здаецца мне, што ўсё ўжо скончана.

Пажаніліся мы восем гадоў таму назад з вялікага кахання. Бывала па-рознаму, часамі даводзілася нам і пасварыцца або прынамсі перагаварыцца, але ніколі ў мяне не ўзніклі ніякія падазрэнні наконт нявернасці майго мужа. Мо і цяпер усё было б добра, калі б не тыя паршывыя імяніны ў маёй сяброўкі.

Запрасіла яна да сябе некалькі пар. Падрыхтавалася надта салідна, так што праседзелі мы да позняй ночы. Зрэшты, усе прысутныя былі добрымі знаёмымі і мы ў гэтай кампаніі ўжо сустракаліся не раз. Усе адчувалі сябе вельмі добра і не хацелі разыходзіцца па хатах. І тады мая сяброўка запрапанавала, каб усе мы, прыйшоўшыя сюды, пераначавалі ў яе. Было нас тут пяць пар, кватэра была вялікая і спаць было дзе. Мы ахвотна згадзіліся застацца тут да раніцы, пакуль не выспімся. Я вырашыла пайсці ў ванну і выкупацца перад сном. Узяла ад сяброўкі свежы ручнік і зачынілася ў ванне.

Я пачала круціць краны, але высветлілася, што працуе толькі душ. Дык я хутка спаласнулася і выйшла. Вада яшчэ сцякала па мне, калі, ахінуўшыся вялікім пахучым ручніком, я ўвайшла ў пакой, дзе мы з мужам мелі правесці ноч. Увайшла і аслупянела: мой муж, як ні ў чым ні бывала, распрануўшыся дагала, забаўляўся з іншай сяброўкай гаспадыні, якая таксама была галюсенькая. „Ты ўжо выкупалася? Так хутка?!", — здзівіўся ён. „Выкупалася! А ты?" — толькі і змагла прамовіць я. Тая бессаромніца, якая толькі што ляжала ў абдымках майго мужа, як бы нічога і не здарылася, устала і накінула на сябе нейкую блузку.

Што заставалася мне рабіць? Я пачала дакараць мужа, называць яго здраднікам і подлым чалавекам, нарэшце расплакалася. Ён, сказаўшы, што нічога такога не здарылася, таксама накінуў нешта на сябе і выйшаў з пакою (гэта, каб я супакоілася). Трасучыся ад крыўды, я апранулася і адна ўначы пайшла дахаты. Мой муж застаўся з кампаніяй, а я ўжо нават пра тое і не клапацілася. Мне ўжо было ўсё роўна, з кім ён будзе спаць і калі. Праўда, праз няпоўную гадзіну на парозе нашай кватэры паявіўся і мой муж. Але я ад таго часу наблізіцца да яго не магу.

Што мне цяпер рабіць, скажы, Сэрцайка?

Тамара

Тамара! Перш за ўсё раю табе мыцца доўга і дакладна. Бачыш жа сама, што каб была не паспяшалася, а хоць бы пад тым душам пастаяла крыху даўжэй, то ўсё было б па-ранейшаму. А так жа вось бачыш, чаго нарабіла. Справа ў тым, што твой муж, бадай, такія нумары рабіў пастаянна. Ды толькі ты пра гэта нічога не ведала, бо ніколі не злавіла яго на гарачым учынку. Ён жа нават не спалохаўся, што ты іх застала разам, а яшчэ ж сцвердзіў, што нічога асаблівага не сталася. Відаць, для яго гэта была звычайная справа!

Дык вось што, Тамарачка, мыйся цярпліва! Мыйся і старайся выкінуць з галавы той прыкры інцыдэнт. Ты адкрыла вочы на свайго мужа і павінна зрабіць з яго паводзін для сябе вывады. Пакуль што мыйся, а праз нейкі час, думаю, варта будзе адплаціць яму тым жа. Такія рэчы памагаюць найбольш, а часамі і блудната мужа могуць вярнуць на лона сям'і.

Сэрцайка

ВЕР-НЕ-ВЕР

Дарагі Астроне! Маёй дачцэ сніўся такі сон. Ідзе яна быццам са сваім сынам па мосце. Але гэты мост нейкі хісткі, здзецца, як па рыштаваннях. Яна асцерагае сына, каб ішоў асцярожна, памалу, але ён, як дзіця, пабег, падскочыў і ўпаў пад мост. Дачка вельмі спужалася, ну, канец, падумала. А ён праз хвіліну выходзіць наверх зусім непашкоджаны, толькі на твары нейкі змучаны.

А мне ў той час так дачка прыснілася. Нібыта я ў яе на кватэры. Дачка сядзіць. Я гляджу на яе, а ў яе зверху на галаве такія рэдкія валасы, проста лысіна прасвечваецца.

Што абазначаюць гэтыя сны, разгадай, Астроне! **Анна**

Астроне! Мне прыснілася, быццам да нас прыйшоў былы шэф. І ён гаворыць, што сёння яго імяніны, а вось ніхто яму і кветачкі не прынёс. І раптам я бачу, як адзін з супрацоўнікаў цягне вялізны букет у кошыку і ставіць яго ў нашым пакоі на рабоце. Я падыходжу да гэтых кветак і кажу свайму былому шэфу: „Бярыце гэтыя кветкі, гэта ж вам!" Але ж, падыйшоўшы бліжэй, бачу, што не ўсе кветкі здаровыя і моцныя. Дзве з іх моцна завялі і нават выглядалі, быццам бы былі нейкія гнілыя. Што можа абазначаць гэты сон? **Міхаліна**

Анна! Твая дачка напэўна будзе мець нейкія клопаты, нейкая небяспечная справа не дасць ёй спакою. Мост жа, па якім ішла яна са сваім сынам, быў вельмі хісткі. Тым больш, што дзіця звалілася пад мост. Можа, захварэе яе сын, але павінна ўсё скончыцца добра. Што датычыць твайго сну пра дачку (пра тыя рэдкія валасы і лысіну), дык, здаецца, чакае тваю дачку нейкая страта. Калі вы-

(Працяг на стар. 11)

СУП З ПЯЧУРЫЦ

На 25 дэкаў маладых пячурыц трэба ўзяць вялікую цыбуліну, 2 лыжкі масла або маргарыну, лыжку мукі, 1,25 літра адвару з касцей і валашчыны, 2 яйкі, паўшклянкі смятаны, вялікі пучок зялёнай пятрушкі, соль, перац.

Пячурыцы дакладна ачысціць, памыць і змалоць у мясарубцы або дробненька пасячы. Цыбулю абабраць і сцерці на тарцы. Пячурыцы і цыбулю на працягу 10 мінут тушыць з маслам ці маргарынам. Тады пасыпаць крыху мукою і яшчэ хвіліну тушыць, пасля чаго ўліць адвар, дадаць па смаку солі і перцу і варыць дзесяць мінут. У той час зварыць крутыя яйкі, абабраць і пасячы іх не надта дробна. Зняць суп з агню, заправіць яго смятанай, падагрэць (але не кіпяціць) і тут жа перад падачай пасыпаць пасечанымі крутымі яйкамі і дробна пасечанай зялёнай пятрушкай.

ШВЕЙЦАРСКІ СУП

На 30 дэкаў свежых баравікоў трэба ўзяць дзве цыбуліны, паўкубка алею, 3 лыжкі бульбянога пюрэ ў парашку, 2 лыжкі дробна пасечанай зялёнай пятрушкі, кілішак чырвонага сухога віна, 2 яйкі, кубачак кіслай смятаны або смятанкі, соль, перац, 3 шклянкі вады.

Грыбы старанна памыць і нарэзаць палосачкамі. Цыбулю абабраць і дробна пасячы. Палажыць цыбулю і грыбы ў каструльку з разагрэтым алеем і тушыць 15 мінут. Заліць кіпетнем, дадаць бульбяное пюрэ і варыць 10 мінут. Пазней дадаць соль, перац, пасечаную зеляніну пятрушкі і віно. Каструльку зняць з агню і гарачы суп заправіць смятанай. Перад падачай пасыпаць дробна пасечанымі крутымі яйкамі.

ГРЫБНЫ СУП З РЫСАМ

На 30 дэкаў асенніх грыбоў (апенькі, зялёнкі) трэба ўзяць 1 цыбуліну, 2 морквіны, 1 пятрушку, лыжку масла ці маргарыну, 2 лыжачкі мукі, 1,25 літра булёну, 3 лыжкі рысу, паўшклянкі кіслай смятаны, пучок зялёнай пятрушкі, соль.

Грыбы дакладна ачысціць і памыць, большыя нарэзаць, меншыя пакінуць цэлымі. Цыбулю абабраць і дробна пасячы,

(Працяг на стар. 11)

ЗОРКА
СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ
ДЛЯ САМЫХ МАЛЕНЬКІХ

Янка Брыль

СУСТРЭЧА

Апавяданне

Абы толькі хатнія селі за стол — снедаць, палуднаваць ці вячэраць — адкуль толькі тая Мурка і возьмецца: ужо і трэцца каля дзеда Сымона, і мяўкае, просіць есці, і толькі ў яго.

Або прыйдзе ён у гумно, па сена карове, а кошка ўжо тут — бяжыць угары, па бэльцы, і мурлыкае, нібы хоча сказаць: „А во дзе я, а ку-ку!...“

— Ах ты, накольніца, — кажа дзед. — Бачыш, куды ты залезла!

Пасля ўжо ён нясе сваё сена па сцежцы, а Мурка бяжыць перад ім, наставіўшы хвост, як стрэльбу.

Аднойчы зімой быў пажар і згарэла большая палавіна вёскі. Згарэла ўсё і ў Сымонавых — і хата, і хлеў, і гумно.

Дзед Сымон быў тады дома адзін. Калі загарэлася суседава хата — зашумела, затрашчала полымя, павярнуў чорнай хмарай дым і загалёкалі людзі на вуліцы, — на старога напаў такі жах, што ён зусім разгубіўся. Як паіў каля студні карову, так і стаў, і стаяў, пакуль не загарэўся іхні хлеў.

Тады дзед убег у хату, зняў з паліцы свае акуляры, будзільнік... Спыніўся і думае:

„Здаецца, усё. Усё?... Ці ўсё?...“

На печы драмала Мурка.

Дзед зняў яе і выбег з хаты.

Больш выхапіць з агню не ўдалося нічога.

Пагарэльцаў паразбіралі па хатах тыя, хто ўцалеў ад пажару. Сымонавых паклікаў да сябе сваяк — амаль на другі канец вёскі.

На ягоным будынку спынілі пажар. Застаўся ў дзядзькі толькі зруб ды столь, замест страхі. Наклалі на столь саломы і пачалі жыць — дзве сям'і ў невялічкай хаце. Цесна, душна, нядобра. Як толькі адліжыць — на саломе растае снег, па сценах цячэ, са столі капае...

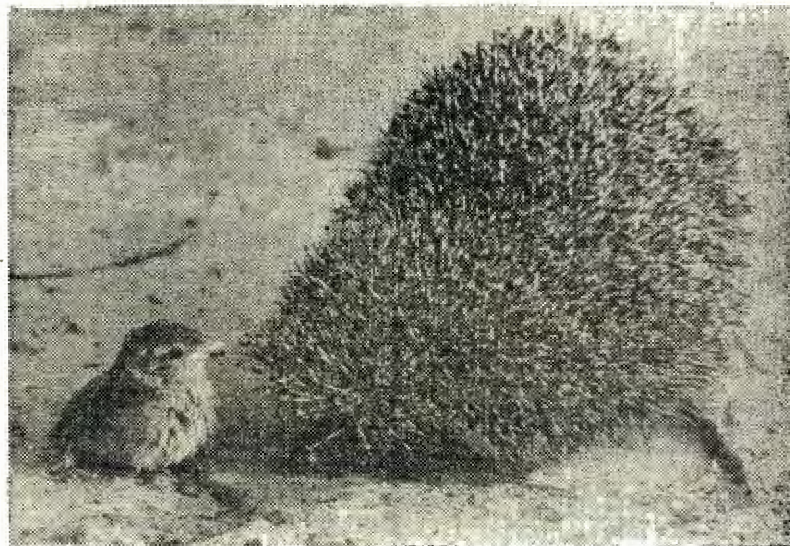
Тыдняў са два пасля пажару дзед Сымон быў неяк адзін у сваяковай хаце. Ляжаў на печы, накрыўшыся кожухом,

(Працяг на стар. 10)

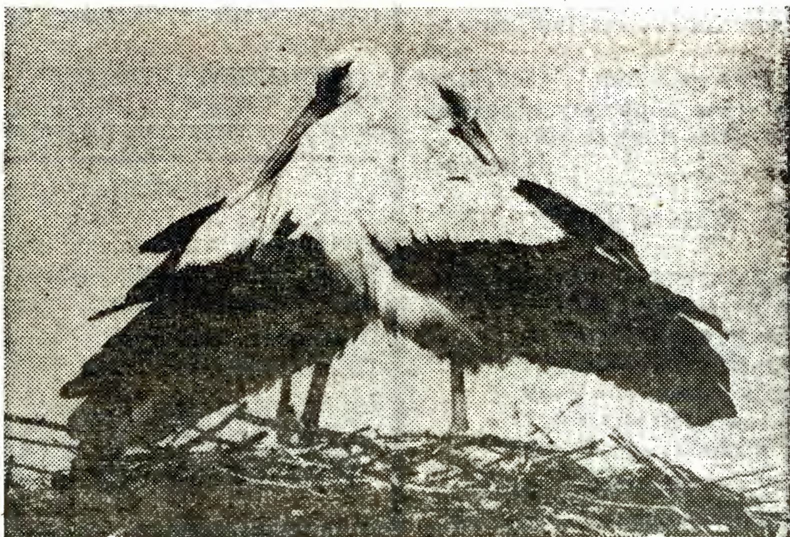
ВЯСЁЛЫ ЗВЯРЫНЕЦ

Паехалі!

Сустрэча.

Згода.

Фота В. Жушмы

З НАРОДНАГА

ГОСЦІ

А у печы жар, жар,
На прыпечку дзіва:

Наварыў верабей
Пшанічнага піва.

Для гасцей дарагіх
Мурашку зарэзаў,

Кубал мяса насаліў,
Шост каўбас навесіў.

Чалом, чалом, верабей,
Лятуць, лятуць госці,

Ідзі хутчэй сустракаць
Важных ягамосцяў.

Ляціць доўгі жураўель,
За ім чапля, і хрушчэль,

І сама чачотка:
Яна яму цётка,

Сіняя сінічка —
Родная сястрычка.

Прыляцелі совы,
Селі на застоллю;

Прыляцелі каўкі,
Прыселі на лаўкі.

А варона хлябок крoіць,
Муха міскі строіць.

Камар піва носіць,
Піці, есці просіць.

На гасціне ў вераб'я
Весяліліся да дня.

Елі кашу са шврадамі,
Елі верашчаку.

Як пад'елі, напіліся,
Ўсе сказалі:
„Дзякуй!“

ІДЗІ, ІДЗІ, ДОЖДЖЫКУ

Ідзі, ідзі, дожджыку,
Звару табе боршчыку.

Пастаўлю пад лаўкаю,
Накрыю лапаткаю.

Пастаўлю пад сенцамі,
Накрыю паленцамі.

Пастаўлю пад елкаю,
Накрыю талеркаю.

Талерка не здымецца,
Дожджык не сунімецца.

Дожджыку нам трэба,
Каб было больш хлеба.

А Ў НАШАГА ЯНКІ

А ў нашага Янкі
Пуховая шапка.
Вохці мне!

Ці не дзед яму даў,
Ці не дзядзька дараваў?
Вохці мне!

Яму татка купіў,
Сто рублёў заплаціў.
Вохці мне!

Міхась Пазнякоў

ХЛЕБ

Ён — духмяны,
Свежы, смачны.
Кожны дзень
Яго дамоў
Мы нясём
З універсама —
Хлеб,
Аснову ўсіх асноў.

Зернем нівы засявалі
Хлебаробы ў весні час
Сэрцам шчодрым саграваліі,
Каб квітнела
Свята ў нас.

Пахне хлеб
Дажджом і ветрам,
Працай —
За святло святлей.
Нібы сонейка над светам,
Хлеб духмяны
На стале.

КАЛЫХАНКА

Ноч накрыла
Коўдрай неба.
Спаць, сынок,
Табе ўжо трэба
Ты стаміўся,
Галубочак, —
З татам
Пасадзіў дубочак,
Памагаў
У хаце маме,
У футбол гуляў
З сябрамі.
А цяпер
Цябе чакае
Сон салодкі.
Баю-баю.

Заканчэнне.

(Пачатак у папярэдніх нумарах)

А Юджыян за юртай хаваўся і ўсё чуў, усё бачыў. Выбег цяпер, любую жонку сваю моцна абняў. Яна твар на яго шырокіх грудзях схавала, ад радасці ўся зачырванелася.

Пазіраюць чараўніцы, паміж сабою пераглядаюцца. Раптам у юрце дзіця заплакала. Пачула гэта красуня, ад мужа адарвалася, кінулася ў юрту. І Юджыян за ёю пабег.

— Няма нам тут чаго рабіць, сястрыцы, — сказала дачка пана Сонца. — Ёсць у нашага жаніха жонка і дзіця. Не будзем жа мы, нябесныя чараўніцы, малодшымі жонкамі?! Давайце дадому вернемся.

Села яна на свайго каня, скокнуў конь, проста ў неба памчаўся. І дзве другія за ёю памчаліся. Пасярод дарогі дачка пана Юргяля, Пужлівая чараўніца, раптам закрычала:

— Ох, сястрыцы, што мы нарабілі! Забыліся на Зямлі ўвесь наш пасаг.

Ганарыста засмяялася дачка пана Сонца, Кюёгяль — чараўніца:

— У майго бацькі багацця паболей, чым нейкая нікчэмная жывёла, што я ўнізе пакінула, — сказала яна. — Бацька мне падорыць, колькі я захачу.

— І мой бацька ні слова ў дакор мне не скажа! — прамовіла дачка пана Месяца, Месячнага святла чараўніца.

Зачырванелася Юргюк, дачка Сузор'я, дачка пана Юргяля.

— Дык няхай і маё дабро прападае. Не такі мой бацька багаты, як вашы, але ж і ён для мяне нічога не пашкадуе.

І не вярнуліся. Усё багацце, усе пасагі Юджыяну засталіся. А ён у дарогу сабраўся, у родныя мясціны ехаць. Свіснуў маладзецкім посвістам, прымчаўся з зялёнай даліны яго буланы конь.

Так вось і едуць: Юджыян на сваім буланым кані едзе, жонку перад сабою пасадзіў, калыска каля левага калена моцна прывязана — у ёй сына вязе. На калысцы верная нянька — птушка чычах сядзіць, малому песні спявае.

Тры разы па восемдзесят табуноў коней перад імі бягуць. Тры разы па дзевяноста чарод кароў ззаду ідуць.

Так ехалі, так і даехалі. Выбег ім насустрач прыгожы юнак, рослы, плечы шырокія.

— Ці ты гэта, Хаджугур, брат мой малодшы? — пытаецца Юджыян.

— Няўжо гэтак вырас, што і не пазнаць? — Хаджугур смяецца. — Бачу, ты жонку сваю, дарагую маю нявестку здабыў, назад прывёз. Даруйце, што кепска ад мяне было!

Разам яны зажылі, добра жылі. Так яно, кажуць, было, такое вось, расказваюць, здарылася.

КОЛЕРЫ „ПАГОНІ" — ГЭТА КОЛЕРЫ СЦЯГА

Выкладчык Мінскага мединстытута Віталь Каралёў усё сваё жыццё цікавіцца геральдыкай — навукай аб гербах. Вось як ён тлумачыць гістарычнае паходжанне беларускага бела-чырвона-белага сцяга.

Даўней сцягі (штандары, харугвы, бунчукі, прапорцы, значкі) спаўнялі не толькі рэпрэзентацыйныя функцыі, а з'яўляліся найперш неабходнымі элементамі кіравання вайсковымі дзеяннямі ў тыя далёкія часы, калі адсутнічала тэлефонная і радыёсувязь. Нездарма ж і воінскія званні звязаны з гэтымі знакамі — харунжы, прапаршчык, бунчучны атаман і іншыя. Нацыянальных і дзяржаўных сцягаў (у сучасным сэнсе) у тыя далёкія часы проста не існавала. Іншая рэч — сцягі менш значных вайсковых адзінак: рэгімэнтаў, шwадронаў і г.д. Такі сцяг меў даносіць да кожнага ўдзельніка баталіі тую ж інфармацыю, як і баявыя харугвы, але ў спрошчаным, без залішняй дэталізацыі выглядзе. Інакш кажучы, класічная геральдыка вымагала і вымагае сціслых суадносін паміж выяваю герба і колерам сцяга. Прыклад?... Калі ласка.

Калеры польскага сцяга азначаюць: белы арол у чырвоным полі. Колеры дзяржаўнага сцяга ФРГ (чорны, чырвоны, жоўты) — гэта чорны арол з чырвонымі кіпцюрамі на жоўтым фоне. Толькі гэта і нічога іншага.

Ну, дык якія колеры павінен уключаць сцяг, што атаясамліваe „Пагоню"?

Герб гэты геральдычна расшыфроўваецца як „срэбны рыцар з чырвонаю тарчаю (шчытом) на белым кані". Адсюль: бела-чырвона-белы, бо срэбра геральдычна адпавядае беламу колеру.

Вось гэтай, зразумелай для нашых продкаў і забытай намі логікай карысталіся стваральнікі нацыянальнага сцяга беларусаў. Калі гэта адбылося? Даўно. Ніяк не ў XX стагоддзі. Сцяг існуе столькі, колькі існуе „Пагоня". Ускосным пацвярджэннем гэтага можа лічыцца штандар рэгімэнту ўланаў Вялікага княства Літоўскага, які і зараз можна ўбачыць у вітрынах Віленскага гістарычнага музея. Праўда, ён мае чатыры паясы: белы, чырвоны, белы, чырвоны, што ізноў жа расшыфроўваецца як срэбны рыцар з чырвонай тарчай на белым кані ў чырвоным полі.

І хай не абураюць гэтыя колеры „пурытан" ад аднакалярова „класавай" геральдыкі. Хай лепш не пашкадуюць гадзіну-другую свайго часу, каб адшукаць у гістарычных крыніцах тлумачэнне для колераў паважанай усімі чорна-залатой гвардзейскай стужкі. Яны з цікавасцю адкрыюць для сябе, што гэтае спалучэнне колераў, запазычанае са стужкі георгіеўскага крыжа, тлумачыцца вельмі проста: чорны двухгаловы арол Расійскай імперыі ў залатым полі. А андрэеўскі сцяг? Касы крыж — знак святога патрона Расіі Андрэя Першазванага.

Вось і аказваецца, што ў такой старажытнай навуцы, як геральдыка, нічога выдумваць не трэба. Трэба проста трохі ведаць яе законы.

(Паводле „Ліма" № 32 за 1989 г.)

СССР, 245460, Сумская обл., г. Тростянец, Славгородский переулок, дом 35. Тертычной Ларисе. 7 клас.

— ✻ —

БССР, 222320, Мінская вобл., Маладзечанскі раён, с. Краснае, пер. Карбышэва, 3, кв. 21. Багдановіч Віця. 8 клас.

— ✻ —

СССР, 346503, Ростовская обл., г. Шахты — 3, ул. Фисунова, 115. Гуляевой Наташе. 5 клас.

НЯХАЙ МАТУЛЯ ПАКАРАЕ

— Куды спяшаешся, хлапчына?
— Бягу, каб пакарала мама.
— Ад гэтага ўцякаць павінен.
— Трэба мірыцца з тым часамі.

Я ведаю, што вінаваты,
Няхай матуля пакарае,
Пакуль не прыдзе з працы тата.
Надта ж рука ў яго цяжкая!

ПАСЛУХАЙЦЕ НАС — КАЛІ ПАЛІЦЬ ПРАС

Жэнька на лавы сеўшы ўскрай
Сказаць хапела ўзнёсла.
Мама спыніла: — Не мяшай
Ты пры стале дарослым.

— Ужо свабодны маем час,
Што ты хацела, Жэнька?
— Не выключаны, мама, прас
Паліць тваю сукенку.

ЗАЎЖДЫ СЛАБЕЙШЫ ПАКАРАНЫ

— Ці ведаеш, мой дарагі сынок,
Чаму ты сёння пакараны?
А вось за гэта, што ты назнарок
Набіў слабейшага Сцяпана.

— А мне інакш здаецца, татка мой,
Пакрыўджаны ізноў слабейшы.
Ты на мяне абрушыўся вайной,
Таму што за мяне нашмат дужэйшы.

ЧАМУ ЗІМОЮ СНЕГ І ЛЁД?

Спытаў сынок: — Чаму штогод
Зімою маем снег і лёд?
— Гэта ж нармальная са з'яў, —
Бацька на гэта адказаў.
— Нармальная, але чаму
Са снегам маем мы зіму?
— Як я малы быў, Яраслаў,
Бацьку так многа не пытаў.
— Калі б ты запытаў хоць раз,
Мне мог бы сёння даць адказ!

ВОСЕНЬ

Вянуць званочкі,
Бледнуць лісточкі.
Дый пасмутнеў ужо
Прыроды твар.
Зялёныя слёзкі
Па ім сплываюць,
Недзе згубіўся
Вясны каляндар.

А на іржышчы
Гарыць агнішча
Маладое любові,
І дроў не трэба
Там падкладаці,
Не згасне ніколі.

І смутак па леце
Зашыўся пад стрэху
Спаць пасцяліўся
У зялёным сне.
Толькі халодны
Вецер гуляе.
Лісце пагнаў ён
Па ўсёй старане.

Язэп Карпюк

(Працяг са стар. 9)

СУСТРЭЧА

думаў пра тое, што вось ён і занядужаў ад гора... А потым пачулася дзеду, што за дзвярыма штосьці мяўкае.

„Няўжо гэта яна?" — падумаў дзед.

Муркі не было ад самага пажару. Так ужо і лічылі, што недзе загінула.

„Няўжо яна?"...

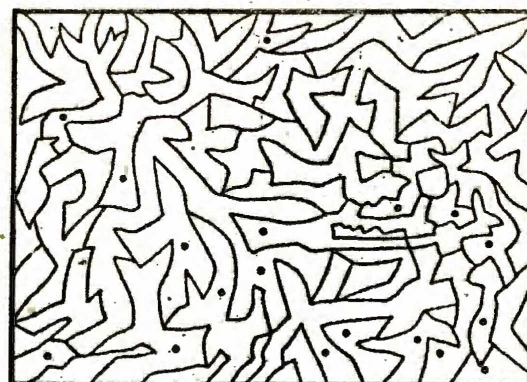
Дзед злез з печы, накінуў на плечы кажух, падышоў да дзвярэй. Як толькі ён адчыніў іх — Мурка шмыгнула ў хату. Убегла, мяўкнула, прылегла, перакулілася і наставіла лапы — ад радасці!...

„Знайшла!" — хацеў адразу крыкнуць дзед Сымон. Але ён раптам забыўся пра гэта, махнуў ад твару рукамі, сказаў:

— Галубка мая!... Няма, няма нічога... Усё згарэла...

І заплакаў.

× ✻ ×

Замалюй палі, азначаныя кропкамі. Што выйшла?

Адрас рэдакцыі: 15-950 Białystok, ul. Wesołowskiego 1, „Зорка"

ШТО? ДЗЕ? КАЛІ?

Дзень	Стыль		Святы, імяніны		Сонца	Ме[illegible]
	новы	стары			усх.-зах	усх.-зах.
нядзеля	**10**	**28**	**Лукаша, Мікалая**	**Майсея, Іова**	**5.02-18.03**	**15.58-23.02**
панядзелак	11	29	Яцка, Пятра	*Усячэнне гал. Іаана Хр.*	5.03-18.01	16.28 —
аўторак	12	30	Гвідона, Марыі	Аляксандра, Паўла	5.05-17.59	16.50- 0.25
серада	13	31	Філіпа, Яўгеніі	Кіпрыяна, Генадзія	5.06-17.56	17.08- 1.54
чацвер	14	1	Бернарда, Цыпрыяна	Сымона, Марфы	5.08-17.54	17.22- 3.24
пятніца	15	2	Альбіна, Нікадэма	Маманта, Руфіны	5.10-17.52	17.35- 4.54
субота	16	3	Эдыты, Камілii	Васілісы, Анфіма	5.11-17.49	17.48- 6.25

TELEWIZJA WARSZAWA

Piątek 8 IX — 8.05 Przybysze z Matplanety (1). 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiadomości. 9.25 DT — Dodatek gospodarczy. 9.40 Film fab. 10.40 Domator. 12.50 W Europie nowożytnej, kl. II lic. 15.10 W szkole i w domu. 15.30 NURT — „Młode pokolenie". 16.00 Pr. dnia i DT — Wiadomości. 16.05 „Z wiatrem i pod wiatr" — magazyn żeglarski. 16.25 Dla młodych widzów: Wakacyjne wspomnienia. 16.45 „Banda Rudego Pająka" (5) — serial pol. 17.15 Teleexpress. 17.30 „Polska walcząca 1939—1945" (2) „Wrzesień 1939" — pr. studyjno-filmowy. 18.30 Puchar Swiata w lekkiej atletyce — „Barcelona '89". 18.50 „10 minut". 19.00 Dobranoc. 19.10 Monitor Rządowy. 19.30 Dziennik. 20.05 „Chłodne lato" — radz. film fab. 21.40 Kroniki PAT — Tak było... 21.55 Czas — mag. publ. 22.25 Puchar Świata w lekkiej atletyce — „Barcelona '89". 23.25 DT — Echa dnia.

Sobota 9 IX — 7.55 Pr. dnia. 8.00 Tydzień na działce. 8.20 Na zdrowie. 8.40 Pr. public. 9.00 Drops — mag. dla dzieci i młodzieży. 10.00 „Arabella" — serial CSRS. 10.30 DT — Wiadomości. 10.40 Stare, nowe, najnowsze. 11.25 Azymut. 11.55 Tel. Koncert Życzeń. 12.25 „Wędrówki dalekie i bliskie" — „Życie codzienne w epoce kamiennej". 13.15 Tel. Teatr Prozy: J. Iwaszkiewicz — „Sława i chwała" (1). 14.40 Pr. dnia. 14.45 Komedie, komedie... „Mocne uderzenie" — film pol. 16.05 Portrety: „Makarczyński, czyli, co to jest film dokumentalny". 17.05 Los. Dużego Lotka. 17.15 Teleexpress. 17.30 Flesz — mag. słowno-muz. 17.50 Puchar Swiata w lekkiej atletyce — Barcelona '89. 18.30 Butik. 19.00 Dobranoc. 19.10 Z kamerą wśród zwierząt. 19.30 Dziennik. 20.05 „Szuani" — film fab. franc. 21.25 Tel. Przegląd Sportowy oraz Puchar Świata w l.a. — Barcelona '89. 22.25 Tydzień w polityce. 22.35 Bałtycki Festiwal Piosenki — Karl-shamn '89. 23.35 Telegazeta. 23.45 Kino Sensacji: „Inspektor Taggart" (2).

Niedziela 10 IX — 7.20 Notowania. 7.45 Po gospodarsku. 8.15 Tydzień. 8.55 Pr. dnia. 9.00 Teleranek oraz Kino Teleranka: „Przygoda na bezludnej wyspie" (1) — film austr. 10.30 DT — Wiadomości. 10.35 Film dok. 10.55 Tel. Koncert Życzeń. 11.40 „Morze" — magazyn. 12.00 Teatr dla dzieci: A. A. Milne — „Dawno, dawno temu" (2). 13.00 Transmisja z Centralnych Uroczystości Dożynkowych. 15.40 „Panna dziedziczka" (17) — serial braz. 17.15 Telegazeta. 17.30 Puchar Świata w lekkiej atletyce — Barcelona '89. 18.40 Antena. 19.00 Wieczorynka. 19.30 Dziennik. 20.05 „Klan" (2) — serial franc. 21.05 „7 dni — świat". 21.35 Sportowa Niedziela. 22.35 Premiery po latach: „Szkic do portretu Dostojewskiego" — film dok. 23.30 Telegazeta.

Poniedziałek 11 IX — 13.30 TTR — s. I Nasze spotkania. 14.00 TTR — s. I Historia. 15.00 Powtórka przed maturą — „Będzie Polska". 15.30 NURT. 16.20 Pr. dnia i DT — Wiadomości. 16.25 Luz — pr. nastolatków. 17.15 Teleexpress. 17.30 Echa stadionów. 18.10 „Z wiatrem i pod wiatr" — magazyn żeglarski. 18.20 Laboratorium. 18.50 „10 minut". 19.00 Dobranoc. 19.10 Gorące linie. 19.30 Dziennik. 20.05 Teatr TV: J. Kochanowski — „Odprawa posłów greckich". 21.05 Kroniki PAT — Tak było.. 21.20 Obok nas — rep. 21.50 Strefa wolnorozrywkowa — Szczecin. 22.50 DT — Echa dnia.

Wtorek 12 IX — 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiadomości. 9.25 DT — Dodatek gosp. 9.40 „Numer popisowy kaskader" — komedia prod. CSRS. 11.10 Hist., kl. I lic. 12.00 Spotkanie z literaturą, kl. VI. 13.30 TTR — s. III Nasze spotkania. 14.00 TTR — s. III Spotkanie z literaturą. 16.00 Pr. dnia i DT — Wiadomości. 16.05 Gazeta Rolnicza. 16.25 Dla dzieci: Tik-Tak. 16.50 „Cudowna podróż" (37) — film animow. prod. austr. 17.15 Teleexpress. 17.30 „Następny proszę" (8) — serial ang. 18.30 Klinika Zdrowego Człowieka. 18.50 „10 minut". 19.00 Dobranoc. 19.10 „Stop" — mag. konsumentów. 19.30 Dziennik. 20.00 Studio Sport — I runda Europejskich Pucharów, mecz: Górnik Zabrze — Juventus Turyn, w przerwie ok. 20.45 Kroniki PAT — Tak było... 21.45 „Spotkania satyryczne" — Krzysztof Piasecki. 22.25 Sprawa dla reportera. 23.05 DT — Echa dnia.

Sroda 13 IX — 8.05 Muzyka. 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiad. 9.25 „Ja pójdę aż na koniec świata" — film fab. prod. CSRS. 10.35 Domator. 12.00 Spotkanie z literaturą, kl. VIII. 12.50 Spotkanie z literaturą, kl. III lic. 13.00 TTR — s. I Prod. rośl. 14.00 TTR — s. I Prod. zwierz. 15.00 Poznaj swój kraj. 15.30 NURT. 16.15 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.20 Los. Ex. i Super Lotka. 16.25 „Jim Henson przedstawia świat teatru lalkowego" — film dok. 17.15 Teleexpress. 17.30 Spojrzenia — mag. krajów socjalistycznych. 18.00 Tel. Informator Wydawniczy. 18.20 Dawniej niż wczoraj. 18.50 „10 minut". 19.00 Dobranoc. 19.10 Pr. publ. 19.30 Dziennik. 20.05 „Słodka jak ty" — film fab. prod. ang. 21.15 Studio Sport — I runda Europejskich Pucharów w piłce nożnej, mecz: FC Barcelona—Legia Warszawa, w przerwie ok. 22.00 Kroniki PAT — Tak było... 23.00 DT — Echa dnia.

Czwartek 14 IX — 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiad. 9.25 „Policjanci z Miami" — serial krym. prod. USA. 10.15 Domator. 11.10 Hist., kl. VI. 12.00 Spotkanie z literaturą, kl. IV. 12.50 Sylwetki historyczne — Jan Sniadecki. 13.30 TTR — s. III Mech. nawożenia organicznego. 14.00 TTR — s. III Prod. rośl. 15.00 Rytmy ciała. 16.00 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.05 Polskie zdroje — Duszniki Zdrój. 16.25 Kwant. 17.15 Teleexpress. 17.30 Poligon. 18.00 Sonda. 18.30 Pr. publ. 18.50 „10 minut". 19.00 Dobranoc. 19.10 „Teraz" — tyg gosp. 19.30 Dziennik. 20.05 „Policjanci z Miami" — film USA. 20.55 Kroniki PAT — Tak było... 21.10 Pegaz. 22.00 Studio Sport — „Po pucharach". 22.10 Pr. publ. 22.45 DT — Echa dnia.

КІНО

Bielsk Podl. Wyznawcy zła — USA 11—13. Wywiad — wł. 14—17.
Czeremcha Mściciel znad Żółtej rzeki — Hongkong 13. Mucha — USA 16—17.
Hajnówka Malone — USA 11. Mała Wiera — radz. 12—14. Dotknięci — pol. 15—17.
Michałowo Mona Lisa — ang. 12—13. Piłkarski poker — pol. 14—17.

(Працяг са стар. 8)

КУХОННЫЯ ПАРАДЫ

моркву і пятрушку аскрэбсці, памыць і нарэзаць скрылёчкамі. Усё разам тушыць на малым агні з маслам ці маргарынам. Праз дзесяць мінут пасыпаць мукою, а калі яна падсмажыцца, заліць усё булёнам і ўсыпаць памыты рыс. Варыць суп на малым агні, памешваючы, яшчэ паўгадзіны. Перад падачай пасаліць па смаку, дадаць смятану і пасыпаць пасечанай зялянінай пятрушкі.

Гаспадыня

Новапабудаваныя вілы ў Нарве. Фота Я. Целушэцкага

(Працяг са стар. 8)

ВЕР-НЕ ВЕР...

лазяць валасы — заўсёды чакай нейкай страты!

Міхаліна! Твой сон звязаны з нейкімі „бюровымі" справамі. Цяпер усім дадаюць грошай, павялічваюць зарплаты. Мо і табе павялічаць, але ж... тыя дзве гнілыя кветкі... Будзе і нейкая незадаволенасць.

Астрон

ПРАЗ ТЫДЗЕНЬ

А. Мальдзіс — пра Караткевіча ў Польшчы ● Рыгор Сасна — пра царкву ў Ялоўцы ● Студэнты — пра Купалле на Беларусі і рэйд „Бацькаўшчына — 6" ● Аўрора — пра Альку ● Мірка — пра гродзенскіх хлопцаў ● М. Куптэль — пра адкрытыя пісьмы ● П. Байко — пра царскія паляванні ● Сэрцайка — пра наіўную Асю ● „Зорка" — пра дзетак ● „Ніўка" — пра смешнае.

МУЗЕЙНЫ ФОНД

Грамадскі камітэт пабудовы Музея помнікаў беларускай культуры і рэвалюцыйнага руху праводзіць збор грошай на пабудову музея. Ахвяраванні трэба дасылаць на такі адрас:

Bank Spółdzielczy w Hajnówce Nr Konta 905217-1922-132-3.

У замежнай валюце: Narodowy Bank Polski I Oddział w Białymstoku nr rachunku walutowego 5021-24325-152-6787, nr rachunku walutowego w rublach 5021-24325-151-6201.

Жыхары БССР грашовыя ахвяраванні могуць уплачваць на рахунак 141713 у Рэспубліканскім жылсацбанку горада Мінска.

Спіс чарговых ахвяравальнікаў:

Ганарары „Нівы", прызначаныя на будову Беларускага музея:

2743.	Міхась Адамік (Сабаляны)	— 1045 зл.
2744.	Васіль Лаўрыновіч (Магілёў)	— 570 зл.
2745.	Алег Урбановіч (Ліда)	— 760 зл.
2746.	Васіль Гедзька (Чарнаўчыцы)	— 855 зл.
2747.	Валянцін Грыцук (Мядзель)	— 665 зл.
2748.	Ігар Сідарук (Кобрын)	— 333 зл.
2749.	Уладзімір Пучынскі (Мінск)	— 333 зл.
2750.	Мікола Бусько (Баранавічы)	— 760 зл.
2751.	Мікола Грышан (Раготна)	— 333 зл.
2752.	Іван Ласкоў (Якуцк)	— 285 зл.
2753.	Міхась Літвінчык (Слонім)	— 475 зл.
2754.	Кастусь Шалястовіч (Мінск)	— 5700 зл.
2755.	Уладзімір Арлоў (Наваполацк)	— 1140 зл.
2756.	Мікола Шуканаў (Жлобін)	— 1140 зл.
2757.	Уладзімір Малашкевіч (Гродна)	— 1425 зл.
2758.	Юрый Цярэня (Брэст)	— 570 зл.
2759.	Сяргей Сыс (Дабрагошча)	— 285 зл.
2760.	Анатоль Казлоў (Віцэвічы)	— 1140 зл.
2761.	Алесь Крыштаповіч (Мінск)	— 570 зл.
2762.	Людміла Рублеўская (Мінск)	— 570 зл.
2763.	Алёна Лапіцкая (Мінск)	— 285 зл.
2764.	Віктар Шніп (Мінск)	— 285 зл.
2765.	Яўген Барэль (Ваўкавыск)	— 285 зл.
2766.	Аляксандра Елісеенка (Мінск)	— 1045 зл.
2767.	Сямён Пацёмкін (Касцюковічы)	— 665 зл.
2768.	Міхась Мельнік (Ліда)	— 285 зл.
2769.	Кастусь Турко (Ляхавічы)	— 285 зл.

Дзякуем.

Наш адрас: Społeczny Komitet Budowy Muzeum Zabytków Kultury Białoruskiej i Ruchu Rewolucyjnego, 17-200 Hajnówka, ul. Wyzwolenia 6. Тэлефон 28-89.

Ніва

Орган Галоўнага праўлення Беларускага грамадска-культурнага таварыства. Рэдагуе калектыў: Валянціна Жэшка (карэктар), Віталій Луба (галоўны рэдактар), Міраслава Лукша, Ян Максімюк, Яўгенія Палопская (кіраўнік канцылярыі), Уладзіслаў Петрук (мастак), Марыя Федарук (машыністка), Ала Чачуга (адказны сакратар), Яніна Чэрнякевіч (рэдактар „Зоркі").

„Niwa"
ul. Wesołowskiego 1
15-950 Białystok, skr. poczt. 149
tel. 232-41

Wydawca Białostockie Wydawnictwo Prasowe 15-950 Białystok ul Wesołowskiego 1. Druk Białostockie Zakłady Graficzne w Białymstoku. Cena prenumeraty: kwart. 1040 zł, półr. 2080 zł, rocznie 4160 zł.

WARUNKI PRENUMERATY:

1. dla osób prawnych — instytucji i zakładów pracy:
   - instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miastach wojewódzkich i pozostałych miastach w których znajduje się siedziba Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" zamawiają prenumeratę w tych Oddziałach
   - instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miejscowościach gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" na terenach wiejskich opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli.
2. dla osób fizycznych — indywidualnych prenumeratorów
   - osoby fizyczne zamieszkałe na wsi i w miejscowościach gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli
   - osoby fizyczne zamieszkałe w miastach — siedzibach Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę wyłącznie w urzędach pocztowych [illegible] właściwych dla miejsca zamieszkania prenumeratora. Wpłaty dokonują używając blankietu „wpłaty" na rachunek miejscowego Oddziału RSW „Prasa-Książka-Ruch"
3. Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch" Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw ul. Towarowa [illegible] Warszawa skr. poczt. 12 PBK XIII Oddział w Warszawie Nr konta 370044 1195-139-11. Prenumerata ze zleceniem wysyłki za granicę pocztą zwykłą jest droższa od prenumeraty krajowej o 50 proc. dla zleceniodawców indywidualnych i o 100 proc. dla zlecających instytucji i zakładów pracy.

Termin przyjmowania prenumeraty na kraj i za granicę:
- do dnia 10 listopada na I kwartał i półrocze roku następnego oraz cały rok następny
- do dnia 1 każdego miesiąca poprzedzającego okres prenumeraty roku bieżącego

Zm. 1276/89 r. Nakład 4.900 egz. T-3.

НІЎКА

РАСТЛУМАЧАЛЬНЫ СЛОЎНІК „НІЎКІ"

Валошка — карова.
Вараняня — хатняя гаспадыня (жонка).
Варцтат — кухня.
Варыянт — кухар.
Вейкі — вятры (слабыя).
Верабейка — злосная Верка.
Верашчака — палавіна твару Веркі.
Вербаваць — біць вярбінай.
Віноград — вылажанае, пабітае збожжа.
Віноўнік — любіцель спіртных напіткаў.
Віхор — жаночы вакальны калектыў.
Водгук — шум мора або вадаспада.
Волава — агромная лаўка.
Волас — вялікі бык.
Восень — вялізныя сені.
Воспіна — шырокія плечы.
Востраў — гняздо вос у траве.
Вуглярод — шахта.
Выказнік — адвакат.
Выкасіць — выбраць з касы грошы.

„ядань"

МІНІ-КРЫЖАВАНКА

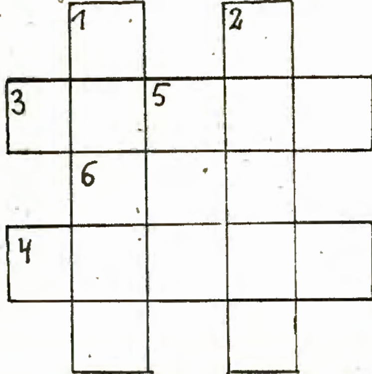
У радкі 1, 2, 3 і 4 упісаць словы-паліндромы з наступнымі значэннямі: імя ўкраінскага пісьменніка Рыбака; цяпер; памідор; канец, баста. Месца іх упісання трэба адгадаць. Значэнні астатніх слоў: 5) безнадзейнае становішча ў шахматах; 6) падняволены.

Фёдар Рымашэўскі, Мінск

Сярод чытачоў, якія на працягу месяца прышлюць у рэдакцыю правільныя адказы, будзе разыграна кніжная ўзнагарода.

Адказы на міні-крыжаванку, змешчаную ў № 31: наган, радар, заказ, кол, год, шалаш.

Кніжную ўзнагароду выйграў Алесь Няжурын з Віцебска.

Мал. Антона Хадароўскага („Сатырыкон")

АФАРЫЗМЫ

Нямнога было б зла на свеце, калі б нельга было яго чыніць у імя дабра.

✳

Не кожнае беззаконне можна выправіць, але кожны закон можна сапсаваць.

✳

Каб увайсці ў „добрую кампанію", трэба насіць фрак, мундзір або ліўрэю.

✳

Шкада, што значны талент і акуратны чалавек так рэдка ствараюць адзінства.

✳

Бываюць сітуацыі, у якіх быць разважным абазначае быць трусом.

Марыя фон Эбнер-Эшэнбах

БІЛА ЖОНКА МУЖЫКА

Быў я аднойчы сведкам цікавага здарэння, якое адбылося на нашай таўкучцы. Памятаю, быў пачатак зімы. Усё зімняе ішло як з малатка. І ў разгар куплі-продажу пачуліся крык і лаянка жанчыны. Усе хлынулі туды і я таксама. Перада мною адкрылася такая карціна: баба дубасіць торбай п'янага мужчыну, прыгаворваючы: „А гэта табе за адну сотню, а гэта — за другую, а гэта — за трэцюю, а гэта — за чацвёртую, а гэта — за пятую. Гэта ж трэба, людачкі! Збірала, збірала грошы — па капейцы, па рубліку. Назбірала пяцьсот рублёў і хавала ад п'яніцы-мужыка ў валёнках. А ён, пракляты, прадаў гэтыя валёнкі за дзесяць рублёў разам з грашыма. Ой, людачкі, трымайце мяне, бо лопну ад злосці".

А мужык-п'яніца адмахваўся ад жонкі рукою, як ад мух, просячы яе: „Хочаш, паеду на поўнач, зараблю пяць тысяч. Хочаш, на калені стану. Хочаш, пяцьсот раз пацалую. Ты толькі скажы!"

А ў той час жулікі не драмалі, а чысцілі кішэні ў зявак. Не абышлося і без кур'ёзаў. Адной жанчыне выцягнулі грошы з-пад... цыцкі. Яна, галосячы, крычала: „Пабачце, людзі, куды яны залезлі! Я нават свайго мужыка туды не пускаю".

На шум-гам прыйшлі два міліцыянеры. Яны папрасілі ўсіх разысціся, а пацярпеўшых забралі з сабою. Чым скончылася гэтая гісторыя, не ведаю, але смеху і жартаў хапіла на доўгія гады.

Янка Насута

СПЯВАЕМ БЕЛАРУСКІЯ ПЕСНІ

КАЗАЧАНЬКА ЎПІЎСЯ
(народная)

Казачанька ўпіўся,
З дарожанькі збіўся.
Гэй, каню вараному
На грыву схіліўся.*

— Ой, коню, мой коню,
Шаўковая грыва.
Гэй, нясі ж мяне, коню,
Дзе дзяўчына міла.

А мая дзяўчына
Пшанічаньку поле.
Гэй, пшанічаньку поле,
Куколь выбірае.

Пшанічаньку поле,
Куколь выбірае.
Гэй, каню вараному
Пад ногі кідае.

— Даволі, дзяўчына,
Куколь выбіраці.
Гэй, паедзем дадому
Бела ложа слаці.

Паедзем дадому
Бела ложа слаці.

Гэй, да й штоб не ўзнала
Твая родна маці.

— Баюсь я, казача,
Баюсь я худога.
— Гэй, не бойся, дзяўчына,
Не зраблю благога.

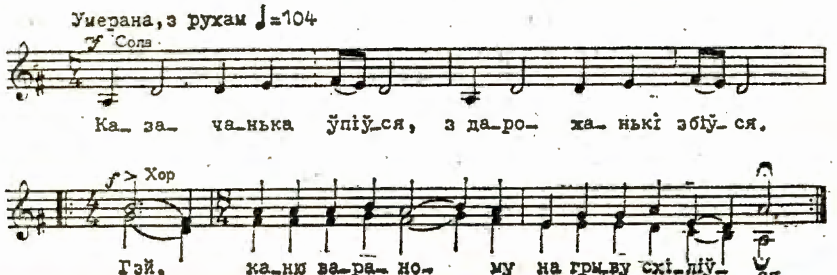
Не спала я ночку,
Не спала другую.
Гэй, на трэцюю ночку
Лягла да й заснула.

На трэцюю ночку
Лягла да й заснула.
Гэй, казак насміяўся,
Дзяўчына не чула.

Ах, божа ж, мой божа,
Што я нарабіла.
Гэй, навек радзіноньку
Сваю засмуціла.

Засмуціла бацька,
Засмуціла маці.
Гэй, засмуціла тога,
Хто хацеў узяці.

* Апошнія радкі кожнай страфы паўтараюцца.

ПРЫВАРАНЫ
— Дзе сеў, там і прыкіпеў.
— А чаму адарвацца не можа?
— Даходлівае месца.

НАТРАПІЎ
— Ты смяляка?
— Ніколі ім не быў.
— Зух?
— Што ты!
— Хват?
— Барані божа.
— Рызыкант?
— Ага, музыкант.

ПА ПРАЕКТУ
— Выцерабіў дубняк з бярэзнікам.
— Па новаму праекту будзе праводзіць азеляненне.

ЗДЗЕЙСНІЛАСЯ
— Каб яго зямля не насіла!
— Бацюхны! Няўжо здзейснілася?
— А ты думала. Ужо трэці год, як лётае на самалётах.

Браты Бароўкі
з кнігі „Кубік Рубіка"

Крылы апускаліся ў яго так часта, што пачаў лётаць.